

20120982542

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на членот 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО ОСИГУРУВАЊЕ

Се прогласува Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 30 јули 2012 година.

Бр. 07-3503/1
30 јули 2012 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Ѓорге Иванов, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

ЗАКОН ЗА ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО ОСИГУРУВАЊЕ

Глава I

Основни начела

Член 1

Со овој закон се уредува задолжителното пензиско и инвалидско осигурување, опфатот на осигуреници, правата кои се остваруваат од ова осигурување, матичната евиденција на осигурениците и корисниците на права од пензиското и инвалидското осигурување, основите на капиталното финансирано пензиско осигурување, како и посебните услови под кои одделни категории на осигуреници ги остваруваат правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 2

(1) Системот на пензиското и инвалидското осигурување е составен од:

- задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност (во натамошниот текст: прв столб),
- задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (во натамошниот текст: втор столб) и
- доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (во натамошниот текст: трет столб).

(2) Задолжителното и доброволното капитално финансирано пензиско осигурување поблиску се уредени со посебни закони.

Член 3

Со првиот пензиски столб, а врз начелото на социјална праведност и генерациска солидарност, се остваруваат правата во случај на старост, инвалидност, смрт и телесно оштетување, а со вториот пензиски столб се остваруваат правата согласно со законот кој го уредува задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување.

Член 4

Правата од пензиското и инвалидското осигурување се стекнуваат и остваруваат во зависност од начинот, должината и обемот на вложувањето на средствата за пензиско и инвалидско осигурување под услови утврдени со овој закон.

Член 5

Права од пензиско и инвалидско осигурување се:

- 1) право на старосна пензија;
- 2) право на инвалидска пензија;
- 3) право на професионална рехабилитација и права на соодветни парични надоместоци;
- 4) право на семејна пензија;
- 5) право на паричен надоместок за телесно оштетување и
- 6) право на најнизок износ на пензија.

Член 6

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување се неotuѓиви, лични материјални права и не можат да се пренесуваат на други лица.

(2) Правата од пензиското и инвалидското осигурување не можат да застарат, освен пристигнатите, а неисплатени износи на пензии и на други парични примања, во случаите утврдени со закон.

(3) Користењето на правата од пензиското и инвалидското осигурување остварени според овој закон може да престане или да се ограничи само во случаи и под услови предвидени со овој закон.

Член 7

(1) Средствата потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување ги обезбедуваат осигурениците и работодавачите преку плаќање на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување согласно со закон.

(2) Средства за пензиско и инвалидско осигурување во случаите и под условите утврдени со овој закон се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија.

Член 8

(1) Средствата за пензиското и инвалидското осигурување и правата од пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат, односно се остваруваат во Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (во натамошниот текст: Фондот).

(2) Фондот има својство на правно лице.

(3) Седиштето на Фондот е во Скопје.

(4) Дејноста на Фондот е од јавен интерес.

Член 9

(1) Определени категории на осигуреници може, по исклучок, во случаи утврдени со одредбите од овој закон да стекнуваат и остваруваат право на пензија под посебни услови.

(2) Определените категории на осигуреници, поблиските критериуми за остварување на правата во смисла на ставот (1) на овој член, како и обезбедувањето на средства за тие права се уредуваат со овој закон.

Член 10

За остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се обезбедува двостепеност на постапката и судска заштита на правата.

Глава II Осигуреници

Член 11

(1) Осигуреници со задолжително пензиско и инвалидско осигурување се:

1) работниците во работен однос и со нив, согласно со посебни закони, изедначени лица;

2) воениот и цивилниот персонал согласно со закон;

3) избраните или именуваните носители на јавна и друга функција, ако за вршењето на функцијата примаат плата, односно остваруваат надоместок на плата за вршење на таа функција;

4) државјаните на Република Македонија кои на територијата на Република Македонија се вработени кај странски и меѓународни органи, организации и установи, кај странски дипломатски и конзуларни претставништва или се во лична служба на странски државјани, ако со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено;

5) државјаните на Република Македонија вработени во странство, ако за тоа време не се задолжително осигурани кај странски носител на осигурувањето;

6) државјаните на Република Македонија вработени кај странски работодавач во држава во која се задолжително осигурани, но во која правата од пензиското и инвалидското осигурување, што како права се утврдени со овој закон, не можат да ги остваруваат или не можат да ги користат надвор од таа држава;

7) самовработените лица - физички лица кои вршат самостојна економска дејност или професионална и друга интелектуална услуга од која остваруваат приход, во согласност со закон;

8) физичките лица кои вршат дејност, а немаат даночна основица;

9) индивидуалните земјоделци - обврзници на данок од приход од земјоделска дејност на кои земјоделската дејност им е единствено занимање (индивидуални земјоделци);

10) невработените лица кои примаат паричен надоместок најмногу до навршување на 15 години пензиски стаж;

11) инвалидите на трудот за време на чекање за упатување и за време на професионална рехабилитација и соодветно вработување;

12) самостојните уметници кои со таков статус се здобиле според критериумите, во соодветна постапка и со соодветен акт на министерот за култура и

13) професионалните спортисти кои имаат склучено договор за вработување со професионален спортски клуб.

(2) Фондот поблиску го пропишува начинот на утврдување својство на осигуреник за лицата од ставот (1) точки 4, 5, 6, 8, 9 и 12 на овој член.

Член 12

(1) Осигуреникот може да пристапи во продолжено осигурување за времето поминато:

1) на стручно усовршување или образование во земјата или во странство со согласност на работодавачот;

2) на престој во странство како брачен другар на работникот кој е упатен на работа во странство во рамките на меѓународно-техничка или просветно-културна и научна соработка во дипломатски и конзуларни претставништва;

3) по престанок на работниот однос на брачен другар на активно воено лице преместено поради потреба на службата, најмногу до четири години;

4) по престанок на правото на паричниот надоместок во случај на невработеност, најмногу до три години и

5) за време на неплатено отсуство, најмногу до три месеци.

(2) Заради обезбедување на продолжено осигурување осигуреникот, односно лицето поднесува барање до подрачната единица на Стручната служба на Фондот во рок од шест месеци од престанокот на задолжителното осигурување, а осигуреникот од ставот (1) точка 4 на овој член од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(3) Со барањето од ставот (2) на овој член осигуреникот доставува докази за утврдување на околностите врз основа на кои се обезбедува продолжено осигурување.

Член 13

(1) Задолжително се осигуруваат и работниците од членот 11 став (1) точки 1 и 3 од овој закон кои се упатени на работа во странство и за времето на работа во странство, ако не се задолжително осигурени според прописите на државата во која се упатени или со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено.

(2) Задолжително се осигуруваат и државјаните на Република Македонија кои засновале работен однос кај работодавачот кој врши дејност во странство.

Член 14

Задолжително се осигуруваат и странските дражвјани и лицата без државјанство кои на територијата на Република Македонија се:

1) вработени кај работодавач;

2) самовработени лица;

3) во служба на странски физички и правни лица, ако со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено и

4) во служба на меѓународни организации и установи, на странски дипломатски и конзуларни претставништва, ако таквото осигурување е предвидено со ратификуван меѓународен договор.

Член 15

(1) Со задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на инвалидност и телесно оштетување причинети со повреда на работа или професионална болест осигурени се:

1) учениците и студентите кога вршат практична работа за време на школувањето, односно студирањето;

2) лицата на издржување казна затвор, малолетнички затвор и на издржување на воспитна мерка во воспитно-поправен дом за време на редовна работа што ја вршат во текот на издржувањето на казната, односно мерката;

3) здравствените работници со високо образование кои стекнуваат работно искуство за полагање на стручен испит и

4) невработените лица за време на стручно оспособување и професионална рехабилитација.

(2) Одредбите од ставот (1) точка 1 на овој член се однесуваат и на државјаните на Република Македонија кои согласно со важечките прописи се упатени на школување во странство.

(3) Одредбите од ставот (1) точка 1 на овој член се однесуваат и на странски државјани кои се наоѓаат на школување во Република Македонија ако државата чии државјани се тие, исто така, постапува со државјаните на Република Македонија доколку со ратификуван меѓународен договор поинаку не е определено.

Член 16

Со задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на инвалидност и телесно оштетување причинети со повреда се осигуруваат и лицата кај кои повредата настанала со учество:

- 1) во акции за спасување или одбрана од елементарни непогоди или несреќи;
- 2) на работно ангажирање на корисници на социјална помош;
- 3) на обука по покана на органите на одбраната;
- 4) во давање помош на органите за внатрешни работи во вршење на нивната службена должност;
- 5) на културно-уметнички манифестации и натпревари, организирани од културни и други институции;
- 6) на натпревари во физичка и техничка култура, организирани од спортски и други институции;
- 7) во волонтерска активност согласно со закон;
- 8) на спортист аматер согласно со закон и
- 9) на професионален спортист кој има склучено професионален договор со професионален спортски клуб.

Член 17

Фондот поблиску го пропишува начинот на остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување на лицата од членовите 15 и 16 од овој закон.

Глава III

Стекнување и утврдување на правата

Старосна пензија

Член 18

Осигуреникот стекнува право на старосна пензија кога ќе наполни 64 години живот (маж), односно 62 години живот (жена) и најмалку 15 години пензиски стаж.

Намалување на старосната граница

Член 19

(1) На осигуреникот на кого стажот на осигурување му се смета со зголемено траење, старосната граница за стекнување право на старосна пензија се намалува зависно од степенот на зголемувањето на стажот, и тоа за по една година за:

- 1) секои седум години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 13 месеци;
- 2) секои шест години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 14 месеци;
- 3) секои пет години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 15 месеци;
- 4) секои четири години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 16 месеци;

5) секои три години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 17 месеци и

6) секои три години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 18 месеци.

(2) На осигуреникот на кого ефективно поминати 12 месеци стаж на осигурување се смета како стаж на осигурување со зголемено траење на работни места и работи кои се изведуваат под земја и кој во текот на осигурувањето бил распореден на работи и работни места со различни степени на зголемување на стажот на осигурување, старосната граница за стекнување право на старосна пензија се намалува за секој период поминат на работно место со одреден степен на зголемување на стажот пропорционално на времето поминато на тоа работно место со намалување на старосната граница од ставот (1) на овој член. Вкупното намалување на старосната граница се утврдува како збир на пропорционално утврдените намалувања за секој поединечен период.

Пензиска основица

Член 20

(1) Старосната пензија се утврдува од месечниот просек на платите што осигуреникот ги остварил за време на вкупното траење на осигурувањето, а најрано од 1 јануари 1970 година (во натамошниот текст: пензиска основица).

(2) За определување на пензиска основица, покрај месечниот просек на плати, се зема и надоместокот на плати, односно паричниот надоместок во случај на невработеност.

(3) Како година на осигурување од која се зема платата за утврдување на пензиската основица се зема календарската година во која осигуреникот остварил плата, односно надоместок на плата за најмалку шест месеци стаж на осигурување.

(4) Платата, односно надоместокот на платата остварен во годината во која осигуреникот остварува право на старосна пензија не се зема за утврдување на пензиската основица.

Член 21

(1) На осигуреникот, односно лицето кое не остварило плата, односно надоместок на плата по јануари 1970 година пензиската основица се утврдува во зависност од движењето на просечната плата на сите вработени во Републиката и стручната подготовка на осигуреникот.

(2) Основицата од ставот (1) на овој член во почетокот на годината ја објавува Фондот.

Член 22

За утврдување на пензиската основица се земаат платите, паричните надоместоци, односно основиците на осигурување што осигуреникот ги остварил во согласност со закон и колективен договор.

Член 23

(1) За утврдување на пензиската основица се зема просечната месечна плата што осигуреникот ја остварил со полно работно време.

(2) Платата што е остварена со работа подолга или пократка од полното работно време се пресметува на просечниот месечен износ што одговара на платата за полното работно време.

(3) На осигуреникот кој во календарската година бил истовремено во работен однос со работно време пократко од полното работно време кај повеќе работодавачи, платата му се

смета така што се земаат вкупно остварената плата и часовите поминати на работа во работен однос кај сите работодавачи со полно работно време.

(4) Платата остварена со работа подолга од полното работно време се зема за утврдување на пензиската основица само ако таква работа е вршена во случаите предвидени со одредбите на општите прописи од работните односи.

(5) За времето за кое осигуреникот остварил надоместок на плата за скратено работно време поради неа на потешко хендикепирано дете, за утврдување на пензиската основица се зема паричниот надоместок според прописите кои се однесуваат на социјалната заштита.

Член 24

(1) При утврдувањето на пензиската основица вкупната плата остварена со работа со полно, пократко од полното и подолго од полното работно време во една година се сведува со просечен месечен износ кој одговара на платата за полното работно време.

(2) Износот што одговара на платата за полно работно време, во смисла на ставот (1) на овој член, се пресметува така што вкупниот износ на платите што се зема предвид за утврдување на пензиската основица, а кои осигуреникот ги примал за една година, се дели со бројот на часовите што тој ги поминал на работа со полно, пократко од полното и подолго од полното работно време, а така добиениот износ по час се множи со месечниот просек на бројот на часовите на полното работно време кај работодавачот во периодот во кој е остварена платата. Така добиениот износ на платата се зема за утврдување на пензиската основица.

Член 25

(1) За времето на привремена спреченост од работа поради болест и повреда, односно за време на отсуство од работа поради бременост, раѓање и мајчинство, за утврдување на пензиската основа се зема надоместокот на плата.

(2) Надоместокот на плата од ставот (1) на овој член се валоризира со коефициент со кој се валоризираат платите за таа година.

Член 26

(1) За утврдување на пензиската основица на невработените лица кои примаат паричен надоместок во случај на невработеност, инвалидите на трудот во случај на професионална рехабилитација, се зема паричниот надоместок.

(2) Паричниот надоместок се валоризира со коефициент со кој се валоризираат платите за таа година.

Член 27

За утврдување на пензиската основица на вработените инвалиди на трудот кои примаат паричен надоместок за работа со скратено работно време или паричен надоместок поради помала плата, покрај остварената плата се зема и паричниот надоместок пресметан со коефициент на валоризација од годината во која е остварен тој надоместок.

Член 28

За утврдување на пензиската основица на осигурениците од членот 11 став (1) точка 3 од овој закон се зема платата, односно надоместокот за вршење на таа функција кој служел како основа за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 29

За утврдување на пензиската основица на осигурениците од членот 13 од овој закон се зема платата, односно основицата на осигурувањето која служела како основа за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 30

За утврдување на пензиската основица на осигурениците од членот 11 став (1) точки 4, 5 и 6 и членот 14 од овој закон се зема основицата на осигурувањето која служела како основа за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 31

(1) Пензиската основица на работниците во работен однос се утврдува од платите остварени согласно со закон и колективен договор.

(2) Пензиската основица на индивидуалните земјоделци се утврдува од основици на осигурување.

(3) На осигурениците од членот 11 став (1) точки 8 и 12 од овој закон пензиската основица им се утврдува од основиците од кои е пресметуван и уплатуван придонес за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 32

(1) За утврдување на пензиската основица се зема и надоместокот остварен по основ на иновација, рационализација и други видови творештво во работата, во согласност со закон и колективен договор, доколку е платен придонесот за пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Надоместокот од ставот (1) на овој член при утврдувањето на пензиската основица се зема како да е остварен во годината во која е исплатен.

Член 33

(1) Платите од поранешните години кои се земаат за утврдување на пензиската основица се валоризираат со коефициентите пресметани врз основа на движењето на платите на сите вработени во Република Македонија.

(2) Валоризацијата на платите од поранешните години според кои се утврдува пензијата, се врши според просекот на платите во последната календарска година која и предходи на годината во која осигуреникот го остварува правото на пензија.

(3) Коефициентите за валоризација на платите од поранешните години се утврдуваат секоја година единствено за сите плати врз основа на статистичките податоци за движењето на платите на сите вработени во Република Македонија.

(4) Коефициентите за валоризација ги објавува Фондот.

Висина на старосната пензија

Член 34

(1) Старосната пензија за осигурениците од членот 118 од овој закон се утврдува од пензиската основица во проценти определени зависно од должината на пензискиот стаж која за секоја година пензиски стаж изнесува 0,75% (маж), односно 0,86% (жена) од пензиската основица, а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,375 % (маж), односно 0,43% (жена) од пензиската основица.

(2) Старосната пензија за осигурениците од членот 119 од овој закон се утврдува од пензиската основица во проценти кои за секоја година исполнет пензиски стаж до нивната уплата на придонесот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

изнесуваат 2,33% (маж), односно 2,60% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 1,165 % (маж), односно 1,30% (жена), но најмногу 11,65% (маж), односно 13,00% (жена) од пензиската основица. За секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по нивната уплата на придонесот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, пензијата се определува во висина од 0,75% (маж), односно 0,86% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,375% (маж), односно 0,43% (жена) од пензиската основица.

Најнизок износ на старосна пензија

Член 35

(1) Најнизок износ на старосната пензија остварена од задолжителното пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност и пензијата остварена од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување не може да изнесува помалку од утврдената просечна плата на сите вработени во Република Македонија во 2002 година, и тоа за:

- корисниците кои пензијата ја оствариле со пензиски стаж над 35 години (маж), односно над 30 години (жена), во висина од 41%,
- корисниците кои пензијата ја оствариле со пензиски стаж над 25 години (маж), односно над 20 години (жена), во висина од 38% и
- корисниците кои пензијата ја оствариле со пензиски стаж до 25 години (маж), односно до 20 години (жена), во висина од 35%.

(2) Пензијата од ставот (1) на овој член се усогласува со процентот со кој се усогласуваат другите пензии.

Член 36

Осигуреникот кој ќе оствари дел од пензијата според меѓународен ратификуван договор стекнува право на најнизок износ на старосна пензија ако износот на пензијата определена според овој закон и странската пензија пресметана според важечкиот девизен курс е помал од износот од кој се определува најнискиот износ на пензија од членот 35 од овој закон.

Усогласување на старосна пензија

Член 37

(1) Усогласувањето на старосната пензија се врши според движењето на индексот на трошоците на животот во висина од 50% и порастот на просечно исплатената плата на сите вработени во Република Македонија во висина од 50%.

(2) Пензијата од ставот (1) на овој член се усогласува од 1 јануари и од 1 јули секоја година според процентот кој се добива како збир на порастот на индексот на трошоците на живот во претходното полугодие и процентот на порастот на просечно исплатената плата на сите вработени во Република Македонија во претходното полугодие во однос на полугодие то кое му претходи.

(3) Заради примена на ставот (1) на овој член пензијата остварена во тековната година претходно се сведува во месечен износ според порастот на платите од декември претходната година во однос на просечната плата истата година.

Глава IV Права врз основа на инвалидност

Инвалидност

Член 38

(1) Инвалидност постои кога кај осигуреникот, поради промена во здравствената состојба која не може да се отстрани со лекување или со медицинска рехабилитација, работната способност е трајно намалена за повеќе од половина во споредба со физички и психички здрав осигуреник со исто или слично образование и способност.

(2) Инвалидноста од ставот (1) на овој член се утврдува според следниве категории:

1) категорија I - доколку работната способност на осигуреникот е намалена за повеќе од 80% постои трајно губење на работната способност (општа неспособност за работа) и

2) категорија II - доколку работната способност на осигуреникот е намалена за повеќе од 50%, а најмногу до 80% (професионална неспособност за работа).

(3) Доколку работната способност на осигуреникот е намалена за 50% во споредба со физички и психички здрав осигуреник со исто или слично образование и способност поради што не може да ги извршува работните задачи со полно работно време, може да работи со скратено работно време или да биде распределен на друга соодветна работа согласно со прописите кои се однесуваат на работните односи и колективниот договор.

(4) Инвалидност во смисла на ставовите (1), (2) и (3) на овој член може да настане поради болест, повреда надвор од работа, повреда при работа или професионални болести.

(5) Работите за кои се оценува работната способност на осигуреникот ги опфаќаат сите работи кои одговараат на неговите телесни и психички способности, а се смета дека одговараат на неговите досегашни работи.

(6) Работата за која се оценува работната способност на индивидуалниот земјоделец ја опфаќа работата врз основа на која е задолжително осигурен согласно со овој закон.

Повреда при работа

Член 39

(1) Како повреда при работа, во смисла на овој закон, се смета повредата на осигуреникот причинета со непосредно и краткотрајно механичко, физичко или хемиско дејство, како и повредата причинета со нагли промени на положбата на телото, ненадејно оптоварување на телото или со други промени на физиолошката состојба на организмот, ако таквата повреда причински е врзана со вршењето на работите на работното место.

(2) Како повреда при работа се смета и повредата причинета на начинот од ставот (1) на овој член што осигуреникот ќе ја претрпи на редовниот пат од станот до местото на работата или обратно, на патот преземен заради извршување на работни задачи и на патот преземен заради стапување на работа, доаѓање на работа од одмор или отсуство прекинати по налог на работодавачот, како и користење право на професионална рехабилитација според овој закон.

(3) Како повреда при работа се смета и заболувањето на осигуреникот што настанало непосредно и како исклучителна последица на некој несреќен случај или виша сила за време на вршењето на работата или во врска со неа.

(4) Како повреда при работа се смета и повредата што ќе ја претрпи осигуреникот во вршењето на работите од членовите 15 и 16 од овој закон.

Професионална болест

Член 40

(1) Професионални болести, во смисла на овој закон, се определени болести причинети со подолго непосредно влијание на процесот и условите на трудот врз работната способност на осигуреникот.

(2) Правилникот за листата на професионалните болести го донесува министерот за труд и социјална политика.

Инвалид на трудот

Член 41

Инвалид на трудот, во смисла на овој закон, е осигуреникот кој врз основа на инвалидност ги остварува правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Професионална рехабилитација

Член 42

Кога кај осигуреникот е утврдена професионална неспособност за работа, се утврдува преостанатата работна способност, ако со оглед на неговата здравствена состојба, години на живот, образование и способност, може со професионална рехабилитација да се оспособи за работа со полно работно време на друга работа.

Права врз основа на преостаната работна способност

Член 43

(1) Право на професионална рехабилитација има осигуреник кај кој ќе настане инвалидност пред навршени 50 години живот ако според преостанатата работна способност може да се оспособи за друга работа со полно работно време.

(2) Инвалид на трудот кој стекнал професионална рехабилитација се оспособува за вршење на друга соодветна работа за која е потребна стручна подготовка која одговара на работите што ги вршел на својата работа пред настанувањето на инвалидноста.

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член професионална рехабилитација може да се обезбеди за друга работа за која е потребна стручна подготовка повисока од онаа која одговара на работите кои осигуреникот ги вршел пред настанувањето на инвалидноста, ако таквото оспособување е оправдано со оглед на стручноста, годините на живот, работното искуство и склоностите и ако постои реална можност за вработување по завршено оспособување.

Член 44

Право на професионална рехабилитација има осигуреникот од членот 11 став (1) точки 1 и 2 од овој закон кај кој постои професионална неспособност за работа.

Член 45

(1) Ако професионалната неспособност за работа е настаната како последица на повреда надвор од работа или болест, осигуреникот има право на професионална рехабилитација доколку има пензиски стаж кој му покрива најмалку една третина на периодот од наполнети најмногу 20 години живот до денот на настанувањето на инвалидноста (работен век), сметајќи го работниот век на полни години.

(2) Ако професионалната неспособност за работа настанала поради повреда на работа или професионална болест, осигуреникот има право на професионална рехабилитација без оглед на должината на пензискиот стаж.

Член 46

(1) Осигуреник со право на професионална рехабилитација, кој во рок од шест месеци од денот на конечната на решението за признавање на правото не е упатен на професионална рехабилитација, Фондот го упатува на преглед кај Комисијата за оценка на работната способност поради повторна оценка на преостанатата работна способност.

(2) На преглед поради повторна оценка на преостанатата работна способност ќе се упати и осигуреник со право на професионална рехабилитација, кога Фондот ќе оцени дека нема да може да се оспособи за работа на претходно одредената работа.

(3) Иницијатива за преглед на осигуреникот во случаите од ставовите (1) и (2) на овој член може да даде и работодавачот.

Член 47

(1) Осигуреникот кој стекнал право на професионална рехабилитација, од денот на настанувањето на инвалидноста до денот на почетокот на професионалната рехабилитација, за време на професионалната рехабилитација и од денот на завршетокот на професионалната рехабилитација до вработувањето на соодветното работно место, има право на надоместок на плата во висина на инвалидската пензија во случај на професионална неспособност за работа. Висината на инвалидската пензија се определува во случај на повреда на работа или професионална болест во висина од 80% од пензиската основица за определување на инвалидската пензија, а во случај на повреда надвор од работа или болест во висина на инвалидска пензија настаната поради професионална неспособност за работа.

(2) Надоместокот на плата од ставот (1) на овој член му припаѓа на инвалидот на трудот најдолго 12 месеци од денот на завршувањето на професионалната рехабилитација под услов во рок од 30 дена од денот на завршувањето на професионалната рехабилитација да се пријави во надлежната служба за вработување и во согласност со прописите за вработување редовно да се пријавува во таа служба.

(3) Кога професионалната рехабилитација се извршува надвор од престојувалиштето на инвалидот на трудот, а не може да се обезбеди постојан превоз од живеалиштето до местото каде што се извршува професионалната рехабилитација, за инвалидот се обезбедува сместување и храна или надоместок за сместување и храна за време на професионалната рехабилитација во друго место кое го одредува Фондот со општ акт.

Член 48

Професионална рехабилитација се врши под услови и на начин по кој се оспособуваат и другите работници кај работодавачот или во центарот за рехабилитација.

Член 49

Ако осигуреникот се вработи или ако ги исполни условите за остварување право на старосна, инвалидска или семејна пензија правото на паричен надоместок му престанува.

Инвалидска пензија

Член 50

(1) Осигуреникот кај кого ќе настане општа неспособност за работа, како и осигуреникот со преостаната работна способност кој поради навршување на одредени

години на живот не може со професионална рехабилитација да се оспособи за вршење на друга соодветна работа стекнува право на инвалидска пензија, ако ги исполнува следниве услови:

1) инвалидноста е причинета со повреда на работа или професионална болест - без оглед на должината на пензискиот стаж или

2) инвалидноста е причинета со повреда надвор од работа или со болест под услов пред настанувањето на инвалидноста, односно на денот на престанокот на осигурувањето по настанатата инвалидност да е постар од 45 години живот и да има навршени најмалку 12 години пензиски стаж или

3) инвалидноста е причинета со повреда надвор од работа или со болест, доколку осигуреникот има навршено над 30 до 37 години живот, треба да има пензиски стаж кој му покрива 30% од работниот век, сметајќи го работниот век на полни години, а осигуреникот има навршено над 37 до 45 години живот, треба да има пензиски стаж кој му покрива 40% од работниот век, сметајќи го работниот век на полни години.

(2) Осигуреник кај кого инвалидноста настанала пред навршување на 30 години живот како последица на повреда надвор од работата или болест се здобива со право на инвалидска пензија ако на денот на настанувањето на инвалидноста имал својство на осигуреник и ако:

1) инвалидноста настанала до навршување на 20 години живот, ако имал најмалку шест месеци стаж на осигурување;

2) инвалидноста настанала до навршување на 25 години живот, ако имал најмалку девет месеци стаж на осигурување и

3) инвалидноста настанала до навршување на 30 години живот, ако имал најмалку 12 месеци стаж на осигурување.

(3) Осигуреникот - воен инвалид од I до VI група, како и друг инвалид кој е изедначен со мирновременски воен инвалид од V до VI група кај кого, во смисла на членот 38 од овој закон, се оценува инвалидност, не може да работи повеќе од половина од полното работно време, се здобива со право на инвалидска пензија ако ги исполнува условите од ставот (1) на овој член без оглед на тоа дали со или без преквалификација или доквалификација може да се оспособи за друга соодветна работа.

(4) Како работен век, во смисла на ставот (1) точка 3 на овој член, за осигуреникот кој со редовно школување се стекнал со виша, односно висока стручна подготовка се смета времето од навршување на 23, односно 26 години живот до денот на настанувањето на инвалидноста.

(5) На осигуреникот кој по навршување на 20 години живот бил на отслужување на воениот рок работниот век му се намалува за времето колку што траел отслужениот воен рок.

Член 51

(1) Инвалидската пензија се определува од пензиската основица што се утврдува на начин предвиден во членовите 20 до 33 од овој закон.

(2) За осигурениците од членовите 15 и 16 од овој закон пензиската основа ја утврдува Фондот со општ акт.

Член 52

Инвалидската пензија во случај на инвалидност причинета со повреда на работа или професионална болест се определува во висина од 80% од пензиската основица за пензија остварена до 2015 година, а инвалидската пензија остварена по 2015 година се определува во проценти кои изнесуваат:

Година	Процент
2016	79,68
2017	79,36
2018	79,04
2019	78,72
2020	78,40
2021	78,08
2022	77,76
2023	77,44
2024	77,12
2025	76,80
2026	76,48
2027	76,16
2028	75,84
2029	75,52
2030	75,20
2031	74,88
2032	74,56
2033	74,24
2034	73,92
2035	73,60
2036	73,28
2037	72,96
2038	72,64
2039	72,32
2040	72,00

(2) Инвалидската пензија во случај на инвалидност причинета со болест или повреда надвор од работа се определува од пензиската основица во проценти според членот 228 од овој закон.

(3) Инвалидската пензија определена според ставот (2) на овој член, во случај на инвалидност настаната пред наполнувањето на годините на живот од членот 18 од овој закон, не може да изнесува помалку од процентите утврдени за годината во која е остварено правото на пензијата, и тоа:

Година	Проценти	
	маж	жена
2000	44,00	53,00
2001	43,60	52,40
2002	43,20	51,80
2003	42,80	51,20
2004	42,40	50,60
2005	42,00	50,00
2006	41,60	49,40
2007	41,20	48,80
2008	40,80	48,20
2009	40,40	47,60
2010	40,00	47,00
2011	39,60	46,40
2012	39,20	45,80

2013	38,80	45,20
2014	38,40	44,60
2015	38,00	44,00
2016	37,60	43,40
2017	37,20	42,80
2018	36,80	42,20
2019	36,40	41,60
2020	36,00	41,00

(4) Инвалидската пензија определена според ставот (2) на овој член, во случај на инвалидност настаната по наполнувањето на годините на живот од членот 18 од овој закон, не може да изнесува помалку од процентите утврдени за годината во која е остварено правото на пензија, и тоа:

Година	Проценти	
	маж	жена
2000	35,00	40,00
2001	34,47	39,38
2002	33,93	38,77
2003	33,40	38,15
2004	32,87	37,53
2005	32,33	36,92
2006	31,80	36,30
2007	31,27	35,68
2008	30,73	35,07
2009	30,20	34,45
2010	29,67	33,83
2011	29,13	33,22
2012	28,60	32,60
2013	28,07	31,98
2014	27,53	31,37
2015	27,00	30,75

(5) На осигуреникот воен инвалид од I до IV група, како и на друг инвалид кој е изедначен со мирновременски воен инвалид од I до VI група, кој ќе стекне право на инвалидска пензија, пензијата му се определува според ставот (1) на овој член, ако половина од работниот век му е покриен со пензиски стаж.

Член 53

(1) На корисникот на инвалидска пензија кај кого настанало загубување на работната способност пред наполнувањето на годините на живот од членот 18 од овој закон и на кого пензијата определена според членот 52 став (3) од овој закон изнесува помалку од пензијата определена според членот 52 став (1) од овој закон му припаѓа и додаток на инвалидност.

(2) Додатокот на инвалидност се определува кај корисник на инвалидска пензија од I категорија, и тоа:

1) 10% од износот на инвалидската пензија, ако има утврдена општа неспособност за работа со утврдена 80% инвалидност;

2) 15% од износот на инвалидската пензија, ако има утврдена општа неспособност за работа со утврдена 90% инвалидност и

3) 20% од износот на инвалидска пензија, ако има утврдена општа неспособност за работа со утврдена 100% инвалидност.

(3) Инвалидската пензија заедно со додатокот на инвалидност не може да изнесува повеќе од пензијата определена според членот 52 став (1) од овој закон.

(4) Додатокот на инвалидност е составен дел на инвалидската пензија.

Член 54

(1) Ако инвалидноста врз основа на која осигуреникот стекнува право на инвалидска пензија е предизвикана делумно со повреда на работа или со професионална болест, а делумно со болест или повреда надвор од работа, инвалидската пензија се определува како една пензија што се состои од сразмерен дел на инвалидската пензија пресметана како за случај на повреда на работа или професионална болест и од сразмерен дел на инвалидската пензија пресметана како за случај на болест или повреда надвор од работа.

(2) Фондот со Статутот поблиску го уредува начинот на определување на инвалидската пензија во случаите од ставот (1) на овој член.

Член 55

(1) Осигуреникот кој ги исполнува условите за стекнување право на инвалидска пензија има право на најнизок износ на инвалидска пензија.

(2) Најнискиот износ на инвалидска пензија се определува на начин утврден со членот 35 од овој закон.

Член 56

Одредбите од овој закон за усогласувањето на старосната пензија се применуваат и на инвалидската пензија.

Глава V Семејна пензија

Член 57

(1) Семејна пензија можат да остварат членовите на семејството:

1) брачниот другар;

2) децата (родени во брак или надвор од брак или посвоени, посиноците кои ги издржувал осигуреникот, внучињата и други деца без родители кои ги издржувал осигуреникот) и

3) родителите (таткото и мајката, очувот и маќеата) и посвоителот, што ги издржувал осигуреникот.

(2) Семејна пензија може да оствари и брачниот другар од разведен брак, ако со судска одлука му е утврдено право на издржување.

(3) Се смета дека внучињата без родители, другите деца без родители и родителите ги издржувал осигуреникот во смисла на ставот (1) точки 2 и 3 на овој член, ако во тој период:

1) не биле во работен однос или не оствариле плата по друг основ;

2) не биле корисници на старосна, инвалидска или семејна пензија;

3) катастарскиот приход од земјоделската дејност по член на потесното, односно поширокото семејство не изнесува годишно повеќе од 25% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година и

4) сите други приходи по член на семејството не изнесувале месечно повеќе од 25% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година.

Член 58

(1) Членовите на семејството стекнуваат право на семејна пензија ако умрениот осигуреник:

1) наполнил најмалку пет години стаж на осигурување или најмалку десет години пензиски стаж или

2) ги исполнил условите за старосна или инвалидска пензија или

3) бил корисник на старосна или инвалидска пензија.

(2) Ако смртта на осигуреникот настанала како последица од повреда на работа или од професионална болест, членовите на семејството стекнуваат право на семејна пензија, без оглед на должината на пензискиот стаж на осигуреникот.

Член 59

(1) Вдовец/вдовица стекнува право на семејна пензија, ако:

1) до смртта на осигуреникот, по кој основ тоа право им припаѓа, лицето наполнило 50 години живот;

2) до смртта на брачниот другар било неспособно за работа или таква неспособност настанала во рок од една година од денот на смртта на брачниот другар;

3) по смртта на брачниот другар останале едно или повеќе деца кои имаат право на семејна пензија по тој брачен другар, а вдовецот/вдовицата ги врши родителските должности спрема тие деца или

4) до смртта на брачниот другар имало наполнети 45 години, кога ќе наполни 50 години живот - или ако во тие години станало неспособно за работа.

(2) Вдовецот/вдовицата кој во текот на користењето на правото по основ на вршење на родителска должност од ставот (1) точка 3 на овој член стане неспособно за работа или наполнило 50 години живот трајно го задржува правото на семејна пензија.

(3) Вдовецот/вдовицата кој го загубил/а правото на семејна пензија по основ на вршење на родителска должност по наполнети 45 години живот, стекнува право на семејна пензија кога ќе наполни 50 години живот.

Член 60

(1) Право на семејна пензија стекнува и вдовица кога детето на осигуреникот, односно корисникот на пензија е родено по смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија со тоа што семејната пензија и припаѓа од денот на смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија .

(2) Право на семејна пензија стекнува и вдовицата кај која постоела бременост на денот на смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија со тоа што семејната пензија до раѓањето на детето се определува за еден член на семејството.

(3) Ако детето е мртвородено или ако умре пред навршувањето на 45 дена живот, на вдовицата и припаѓа семејна пензија до истекот на 45 дена по породувањето.

Член 61

(1) Дете стекнува, односно користи право на семејна пензија:

1) до наполнети 15 години живот, а ако е на школување до наполнети 26 години живот или

2) ако пред смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија кој го издржувал било неспособно за работа или таквата неспособност настанала во рок од една година од денот на смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија.

(2) Ако школувањето на детето е прекинато поради болест, право на семејна пензија може да се стекне, односно му припаѓа и за време на боледувањето до наполни 26 години живот, како и над тие години, но најмногу за толку време колку што е изгубено од редовното школување поради болест.

(3) На детето кое го прекинало школувањето заради доброволно отслужување на воениот рок семејната пензија му се исплатува и за тоа време.

(4) Ако во текот на користењето на правото на семејната пензија детето стане неспособно за работа трајно го задржува правото на семејна пензија.

(5) Детето - инвалид има право на семејна пензија по престанокот на работниот однос.

Член 62

(1) Како дете на школување, во смисла на членот 61 од овој закон, се смета ученикот во основно училиште, училиште за средно образование, стручно, односно работно оспособување, студент на високообразовна установа и лицето на постдипломски студии додека имаат статус на ученик, односно студент според статутот на соодветната воспитно-образовна установа до навршување на 26 години живот.

(2) Како школување на дете, во смисла на ставот (1) на овој член, се смета времетраењето на стручното, односно работното оспособување на децата со пречки во психофизичкиот развој.

(3) Како дете без родители, во смисла на членот 57 став (1) точка 2 од овој закон, се смета и дете кое има еден или двајца родители кои се трајно неспособни за работа.

Член 63

Родителот кого осигуреникот, односно корисник на пензија го издржувал до својата смрт, се стекнува со право на семејна пензија, ако:

1) до смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензијата наполнил 55 години живот и

2) е помлад од 55 години и ако до смртта на осигуреникот, односно корисникот на пензија бил неспособен за работа.

Член 64

Како неспособност за работа врз основа на која се остварува право на семејна пензија кај децата се смета неспособност на самостоен живот и работа, а кај другите лица постоење на загубена работна способност.

Член 65

(1) Правото на семејна пензија им припаѓа првенствено на брачниот другар и на децата на осигуреникот, односно корисникот на пензија (во натамошниот текст: членови на потесното семејство).

(2) Родителите, посвоителите, внучињата и другите деца без родители кои ги издржувал осигуреникот, односно корисникот на пензија (во натамошниот текст: членови на поширокото семејство), имаат право на семејна пензија ако осигуреникот, односно корисникот на пензија немал членови на потесното семејство кои имаат право на семејна пензија или ако пензијата што им припаѓа на членовите на потесното семејство не го исцрпува полниот износ на основата од која се определува семејната пензија.

Член 66

(1) Семејната пензија се определува од старосната или инвалидската пензија што на осигуреникот би му припаѓала во часот на смртта, односно од пензијата што на корисникот на пензијата му припаѓала во часот на смртта.

(2) Семејната пензија од старосна пензија се определува од пензиската основица во проценти зависно од должината на пензискиот стаж утврден во членот 228 од овој закон.

(3) Висината на семејната пензија се определува во процент од основата што ја сочинуваат старосната или инвалидската пензија и тоа 70% за еден член на семејството, а за секој нареден член уште по 10%, но не повеќе од 100% од основицата.

(4) На децата без двајца родители, смејната пензија остварена по едниот родител им се зголемува за дел од пензијата што ја користел или што би ја користел другиот родител, и тоа за:

- 1) две деца20%,
- 2) три деца30% и
- 3) четири или повеќе деца40%.

(5) Кога семејната пензија ја користат три или повеќе членови на семејството, висината на семејната пензија не може да изнесува помалку од 40% од пензиската основица на умрениот осигуреник.

(6) Како основица за определување семејна пензија од осигуреник кој има пензиски стаж помалку од 15 години, а не ги исполнува условите за инвалидска пензија, се зема старосната пензија пресметана за пензиски стаж од 15 години.

Член 67

(1) Ако пензијата припаѓа на членовите на потесното и на членовите на поширокото семејство, на членовите на потесното семејство им се определува семејна пензија според проценти предвидени во членот 66 став (1) од овој закон, а на членовите на поширокото семејство им припаѓа остатокот до полниот износ на основицата на семејната пензија.

(2) Ако право на семејна пензија има и разведениот брачен другар, се одредува една семејна пензија за брачниот другар од новиот брак и за разведениот брачен другар во висина што припаѓа за еден член на семејството.

Член 68

(1) Членовите на семејството на осигуреникот или корисникот на пензијата имаат право на најнизок износ на семејна пензија.

(2) Најнискиот износ на семејна пензија се определува во висина на најнискиот износ на старосна, односно највисокиот износ на инвалидска пензија во зависност од основицата од која е определена семејната пензија.

(3) Одредбите од овој закон за усогласувањето на старосната пензија се однесуваат на семејната пензија.

Глава VI

Паричен надоместок за телесно оштетување

Член 69

(1) Телесно оштетување постои кога кај осигуреникот ќе настане загубување, посуштествено оштетување или позначителна онеспособеност на одделни органи или делови од телото што ја отежнува нормалната активност на организмот и бара поголем напор во остварувањето на животните потреби, без оглед на тоа дали причинува или не причинува инвалидност.

(2) Осигуреникот кај кого телесно оштетување ќе настане за време на траењето на осигурување се стекнува со право на паричен надоместок за телесно оштетување под истите услови во поглед на пензискиот стаж под кои се здобива со правото на инвалидска пензија.

(3) Правилникот за Листата за видовите на телесните оштетувања врз основа на кои се стекнува со правото на паричен надоместок и процентите на тие оштетувања го донесува министерот за труд и социјална политика, по претходно прибавено мислење од Институтот за медицина на трудот.

Член 70

(1) Право на паричен надоместок за телесно оштетување осигуреникот стекнува независно од тоа дали се стекнал и користи и некое друго право од пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Осигуреникот не стекнува право на паричен надоместок за телесно оштетување од 30% до 40% според листата на телесни оштетувања, кое настанало како последица на болест или повреда надвор од работата, за телесно оштетување кое постоело пред стапувањето во работен однос, како и за подоцнежното влошување на тоа телесно оштетување. По исклучок кога пред стапувањето во работен однос постоело телесно оштетување на еден од парните органи, а подоцна настапи оштетување на другиот истоветен орган, осигуреникот стекнува право на паричен надоместок за телесно оштетување на двата органи.

Член 71

Висината на паричниот надоместок за телесно оштетување се определува според утврдениот процент на телесното оштетување од следниве основици:

- 9% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година кога телесното оштетување е предизвикано со повреда на работа или со професионална болест и

- 7% од просечната плата остварена во Републиката во претходната година кога телесното оштетување е предизвикано со болест или повреда надвор од работата.

Член 72

(1) Ако постојат две или повеќе телесни оштетувања вкупниот процент се определува на тој начин што на поголемиот процент се додава, и тоа по:

1) 20% за секое натамошно телесно оштетување од 50% или повеќе и

2) 10% за секое натамошно телесно оштетување од 40% и 30%.

(2) Ако телесните оштетувања постоеле поради различни причини процентот ќе се определи според ставот (1) на овој член, а паричниот надоместок ќе се определи од основицата на поголемиот процент на телесното оштетување.

(3) Вкупниот процент на телесното оштетување по ставот (1) точки 1 и 2 на овој член не може да изнесува повеќе од 100%.

Член 73

На корисникот на паричен надоместок за телесно оштетување во случај на влошување на постојното телесно оштетување или нов случај на телесно оштетување, му се определува паричен надоместок според новиот, односно вкупниот процент на телесно оштетување.

Член 74

Ако осигуреникот за ист случај на телесно оштетување стекне право на паричен надоместок за телесно оштетување по прописите на пензиското и инвалидското осигурување и право на инвалиднина како мирновремен воен инвалид по прописите за воените инвалиди, може да користи само едно од тие права, по сопствен избор.

Член 75

Одредбите од овој закон за усогласување на старосната пензија се применуваат и на паричниот надоместок за телесно оштетување.

Глава VII

Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови

Осигуреници од одбраната

Член 76

На осигурениците од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон стажот на осигурување им се смета со зголемено траење, и тоа:

1) секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 18 месеци стаж на осигурување во:

а) летечка служба - на должност активен пилот, извидувач, радист, автомеханичар, аерофотограф или на други должности на кои вршеле летачка служба или како припадник на органот на санитарска служба на испитување и тренирање на летачите или за испитување на заштитната опрема во барокоморите, односно во авионите, ако при такво испитување и тренирање летале најмалку 90 часа годишно;

б) падобранска служба - на должности активен падобранец;

в) должност на нуркач и

г) должности во единиците за специјална намена;

2) секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 16 месеци стаж на осигурување во:

а) вршење работи на член на специјален експериментален екипаж за испитување на вооружување во фаза на освојување на производство и завршни експерименти и испитување, ако на експериментите и испитувањата помине просечно најмалку половина од вкупното годишно работно време;

б) вршење работи на радиолошка, биолошка и хемиска заштита во лабораториски и полигонски услуги, што ќе ги утврди министерот за одбрана и

в) вршење работи на електронско извидување и работи на криптозаштита, безбедност и разузнавачки и контраразузнавачки работи и воена полиција и

3) секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 15 месеци стаж на осигурување во:

а) вршење работи на радарски уреди на кои се изложени на радарски зрачења, и тоа: лице кое врши поправка, посложени дотерувања и испитувања или работи како инструктор - наставник на поправка на радарски уреди, ако на тие работи помине просечно најмалку три четвртини од вкупното годишно работно време и

б) вршење должност во трупа заклучно со бригада и соодветна единица и одредени должности во команда на корпус и во воени установи во кои службата се врши под трупни услови, а кои ги утврдува Владата на Република Македонија по предлог на министерот за одбрана.

Член 77

На осигуреник од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон кој има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места за кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење и 55 години живот (маж), односно 50 години живот (жена), ако работниот однос му престане по потреба на службата, може да оставри право на старосна пензија.

Член 78

(1) На осигурениците во од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон старосната пензија им се утврдува од пензиската основица во проценти како збир од должината на пензискиот стаж навршен до 31 декември 2012 и по 1 јануари 2013 година.

(2) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година имаат навршен пензиски стаж од 25 години, за секоја натамошна година им се утврдува процент од пензиската основица кој изнесува 1,08 за маж и 1,29 за жена.

(3) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година немаат навршено пензиски стаж од 25 години, после овој датум им се определува процент кој до навршување на пензиски стаж од 25 години за секоја година изнесува 2,22% од пензиската основица за маж, односно 2,35% од пензиската основица за жена. За секоја година пензиски стаж којшто е над 25 години се додаваат дополнителни 1,08% од пензиската основица за маж, односно 1,29% од пензиската основица за жена.

(4) За осигурениците од ставовите (2) и (3) на овој член процентот за определување старосна пензија изнесува 2,48% за маж и 2,62% за жена за секоја година пензиски стаж до 31 декември 2012 година.

Член 79

На осигуреник од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон на кого стажот на осигурување му се смета со зголемено траење, старосната граница за остварување на право на старосна пензија му се намалува, зависно од степенот на зголемување на стажот и тоа за по една година за секои:

1) шест години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 14 месеци;

2) пет години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 15 месеци;

3) четири години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 16 месеци и

4) три години поминати на работни места на кои ефективно поминати 12 месеци се сметаат во стаж на осигурување како 18 месеци.

Член 80

На осигурениците од членот 11 став (1) точка 2 од овој закон за определување на инвалидска пензија според должината на пензискиот стаж се применуваат процентите од членот 78 од овој закон.

Член 81

Разликата меѓу пензијата утврдена без примена на членовите 76 до 80 од овој закон и пензијата утврдена со примената на тие членови, како и целиот износ на пензијата определена на осигуреник кој не ги исполнува општите услови за остварување на правото на пензија без примена на тие членови, се обезбедува од Буџетот на Република Македонија. Средствата за делот на пензијата за стажот навршен во поранешната Југословенска народна армија до 1 април 1992 година ги обезбедува Буџетот на Република Македонија.

Осигуреници од внатрешни работи и од казнено-поправни установи и воспитно-поправни домови

Член 82

(1) На овластените службени лица, во смисла на прописите за вршење на внатрешните работи, стажот на осигурување им се смета со зголемено траење и тоа секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности се сметаат како 16 месеци стаж на осигурување.

(2) Правото на стаж на осигурување со зголемено траење, во смисла на ставот (1) на овој член, имаат и работниците во Министерството за внатрешни работи кои работат на работни места чијашто тежина и посебни услови под кои тие се вршат влијаат врз намалувањето на работната способност.

(3) Работните места од ставот (2) на овој член ги утврдува Владата на Република Македонија по предлог на министерот за внатрешни работи.

(4) Одредбите од ставовите (1) и (3) на овој член не се однесуваат на времето додека работникот се наоѓа на стручно образование или усовршување на кое е упатен од Министерството за внатрешни работи, на располагање или е нераспореден поради укинување на работните места или потрајно намалување на обемот на работните задачи.

Член 83

Работник на Министерството за внатрешни работи кој има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места за кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење и 55 години живот (маж), односно 50 години живот (жена), може да оствари право на старосна пензија, ако работниот однос му престане по потреба на службата.

Член 84

(1) На овластените работници согласно со прописите за извршување на санкциите, стажот на осигурување им се смета со зголемено траење и тоа секои 12 месеци ефективно поминати на тие должности во казнено-поправните установи и воспитно-поправните домови им се сметаат како 16 месеци стаж на осигурување.

(2) Право на стаж на осигурување со зголемено траење, во смисла на ставот (1) на овој член, имаат и работниците во Министерството за правда, казнено-поправните установи и воспитно-поправните домови кои работат на работни места чија тежина и посебни услови под кои тие се вршат влијаат врз намалувањето на работната способност.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член не се однесуваат на времето додека работникот се наоѓа на стручно образование или усовршување на кое е упатен од казнено-поправната установа, односно воспитно-образовниот дом.

Член 85

Работник во Министерството за правда, казнено-поправната установа и воспитно-поправен дом, кој има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места за кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење во смисла на членот 94 ставови (1) и (2) од овој закон и 55 години живот (маж), односно 50 години живот (жена), може да оствари право на старосна пензија, ако работниот однос му престане по потреба на службата.

Член 86

Пензија под посебни услови може да оствари работник во Министерството за внатрешни работи, како и работник во Министерството за правда, казнено-поправна установа и воспитно-поправен дом, кој иако во моментот на остварувањето на правото не

е на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење има најмалку 25 години пензиски стаж од кои најмалку 15 години ефективно поминати на работни места на кои стажот на осигурување им се смета со зголемено траење и 55 години живот (маж) и 50 години живот (жена), ако работниот однос му престане по потреба на службата.

Член 87

(1) На работниците од членовите 82, 84 и 86 од овој закон старосната пензија им се утврдува од пензиската основица во проценти како збир од должината на пензискиот стаж навршен до 31 декември 2012 година и по 1 јануари 2013 година.

(2) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година имаат навршен пензиски стаж од 25 години, за секоја натамошна година им се утврдува процент од пензиската основица кој изнесува 1,08 за маж и 1,29 за жена.

(3) На осигурениците од ставот (1) на овој член кои до 31 декември 2012 година немаат навршено пензиски стаж од 25 години, после овој датум им се определува процент кој до навршување на пензиски стаж од 25 години за секоја година изнесува 2,22% од пензиската основица за маж, односно 2,35% од пензиската основица за жена. За секоја година пензиски стаж којшто е над 25 години се додаваат дополнителни 1,08% од пензиската основица за маж, односно 1,29% од пензиската основица за жена.

(4) За осигурениците од ставовите (2) и (3) на овој член процентот за определување старосна пензија изнесува 2,48% за маж и 2,62% за жена за секоја година пензиски стаж до 31 декември 2012 година.

Член 88

На работниците од членовите 82, 84 и 86 од овој закон за определување на инвалидска пензија според должината на пензискиот стаж се применуваат процентите од членот 87 од овој закон со тоа што како најнизок процент до навршени 25 години пензиски стаж се определува 62,0% од пензиската основица за маж, односно 65,6% од пензиската основица за жена.

Член 89

(1) На работниците од членовите 77, 82, 84 и 86 од овој закон кои ќе остварат право на старосна пензија според општите услови, старосната граница за остварување право на старосна пензија им се намалува за по една година за секои навршени четири години ефективно поминати на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење.

(2) Намалувањето на старосната граница се однесува и на осигурениците на кои својството на работник од членовите 77, 82, 84 и 86 од овој закон им престанало без да остварат парво на старосна пензија според посебните услови на овој закон.

Член 90

Работните места од членовите 82, 83 и 86 од овој закон на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, како и обемот на соодветното намалување на старосната граница подлежат на ревизија, на начинот и по постапката по кои се врши утврдување на тие работни места. Ревизија се врши најдоцна во рок од пет години од денот на утврдувањето на тие работни места.

Член 91

Разликата меѓу пензијата утврдена без примена на членовите 82 до 89 од овој закон и пензијата утврдена со примената на тие членови, како и целиот износ на пензијата

определена на осигуреник кој не ги исполнувал општите услови за остварување на правото на пензија без примена на тие членови, се обезбедува од Буџетот на Република Македонија.

Глава VIII

Стекнување и остварување на правата на лицата прогонувани и затворани за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност

Член 92

Права од пензиско и инвалидско осигурување под посебни услови има и лице прогонувано и затворано за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност.

Член 93

(1) Својството на лице прогонувано и затворано за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност со решение го утврдува посебна комисија на Владата на Република Македонија, врз основа на одлука на надлежен орган.

(2) Против решението од ставот (1) на овој член може да се изјави жалба до Владата на Република Македонија.

Член 94

На лицето од членот 93 од овој закон времето кога е прогонувано, односно времето поминато на издржување казна затвор му се признава во пензиски стаж во ефективно траење.

Член 95

Лицето од членот 93 од овој закон и членовите на неговото семејство правата од пензиското и инвалидското осигурување ги остваруваат под истите услови како и другите осигуреници, ако со овој закон поинаку не е определено.

Член 96

На лицето од членот 93 од овој закон пензијата му се определува од пензиската основица што претставува просечна плата остварена во Републиката во последната година пред годината во која се остварува пензијата зголемена за 30% или од пензиската основица, како и за другите осигуреници, ако тоа за него е поповолно.

Член 97

Лицето до членот 93 од овој закон барањето за признавање во пензиски стаж на времето кога е прогонувано и времето поминато на издржување казна затвор го поднесува до стручната служба на Фондот.

Член 98

Средствата за признавање на правата од пензиското и инвалидското осигурување под поповолни услови на лицата од членот 93 од овој закон ги обезбедува Буџетот на Република Македонија за:

1) целиот износ на пензијата, ако осигуреникот ги исполнува условите за пензија со стабот од членот 94 од овој закон;

2) разликата меѓу пензијата утврдена со стабот од членот 94 од овој закон и пензијата утврдена без тој стаж во случаите кога осигуреникот ги исполнил условите за пензија и

3) разликата меѓу пензијата утврдена од пензиската основица, како и за другите осигуреници и пензијата утврдена од пензиската основица од членот 96 од овој закон.

Глава IX Пензиски стаж

Член 99

Во пензиски стаж, во смисла на овој закон, врз основа на кој се стекнуваат и остваруваат правата од пензиското и инвалидското осигурување се смета:

1) времето поминато во осигурување кое според одредбите на овој закон се смета во стаж на осигурување и

2) времето поминато во осигурување до денот на почетокот на примената на овој закон што, според прописите што важеле до тој ден, е утврдено во пензиски стаж.

Стаж на осигурување што се смета во ефективно траење

Член 100

Во стаж на осигурување се смета времето што осигуреникот од членовите 11, 12, 13 и 14 од овој закон по наполнети 15 години возраст го поминал во работен однос, односно на работа врз основа на која бил задолжително осигурен и доколку е платен придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

Член 101

(1) Во стаж на осигурување се смета сето време поминато во работен однос со полно работно време.

(2) Под време поминато во работен однос со полно работно време се подразбира и времето што во работен однос со скратено работно време ќе го поминат:

1) инвалидите на трудот, воените инвалиди, цивилните инвалиди од војната, како и други инвалидни лица, ако работат онолку време колку што одговара на нивната работна способност и

2) работничките - заради доење или нега на дете, односно работниците - заради нега на дете.

(3) Во стаж на осигурување се смета и времето поминато во работен однос со неполно работно време, освен случаите од ставот (2) на овој член, во траење што одговара на вкупниот број часови на таквата работа остварена за одделни години, пресметани за полно работно време.

(4) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член се применуваат и кога работното време е остварено со работа во два или во повеќе работни односи.

Член 102

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето што осигуреникот го поминал:

1) на боледување по престанувањето на работниот однос или на друга работа врз основа на која бил осигурен, ако за тоа време примал надоместок на плата и

2) на професионална рехабилитација, односно на преквалификација или доквалификација на која бил упатен како инвалид на трудот, или како воен инвалид, како слеп, лице заболено од дистрофија и сродни мускулни и невромускулни заболувања, од параплегича, церебрална и детска парализа и мултиплекс склероза или како цивилен инвалид од војната, без оглед на тоа дали пред тоа бил осигурен.

(2) Во стаж на осигурување се смета времето за кое осигуреникот користи право на надоместок на плата за скратено работно време поради нега на потешко хендикепирано дете согласно со Законот за социјална заштита.

Член 103

Во стаж на осигурување се смета и времето што во текот на траењето на работниот однос осигуреникот ќе го помине на стручно усовршување или специјализација.

Член 104

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето кое осигуреникот во текот на траењето на работата врз основа на која е осигурен го поминал:

- 1) во истражен затвор до 30 дена;
- 2) на издржување казна затвор до 30 дена и
- 3) како учесник во штрајк организиран во согласност со општите прописи за работните односи.

(2) Во стаж на осигурување на осигуреникот му се смета сето време поминато под суспензија, а времето поминато во истражен затвор, ако со правосилна судска одлука е ослободен од одговорноста, обвинението е одбиено или постапката е запрена, но не поради ненадлежност на судот.

Член 105

(1) Во стаж на осигурување се смета и времето поминато надвор од работниот однос кое инвалидите на трудот ќе го поминат во чекање или вршење на професионална рехабилитација, односно преквалификација или доквалификација, како и чекање на соодветно вработување.

(2) Времето на чекање за упатување на професионална рехабилитација изнесува шест месеци.

(3) Времето на чекање на соодветно вработување изнесува најмногу до три години.

Член 106

Во стаж на осигурување се смета времето поминато во задолжително осигурување под услов да е платен придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

Член 107

Во стаж на осигурување се смета и времето поминато по престанувањето на задолжителното осигурување за кое е платен придонес - продолжено осигурување.

Стаж на осигурување што се смета со зголемено траење

Член 108

На осигурениците кои работат на особено тешки и по здравјето штетни работни места, како и на осигурениците кои работат на работни места на кои по наполнувањето на определени години на живот не можат со успех да ја вршат својата професионална дејност, стажот на осигурување им се смета со зголемено траење. Степенот на зголемувањето на стажот на осигурување зависи од тежината на штетноста на работата, односно од природата на работата, така што работните места се распоредуваат во шест групи, со тоа што секои 12 месеци ефективна работа, се смета како 14, 15, 16, 17, односно 18 месеци стаж на осигурување.

Член 109

(1) Како работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, затоа што работата на нив е особено тешка и штетна по здравјето, може да се утврдат работните места на кои се исполнети следниве услови:

1) во врска со извршувањето на работите на работните места да постојат позначителни штетни влијанија врз здравствената состојба и врз работната способност на работниците и покрај тоа што се применети сите општи и посебни заштитни мерки утврдени со прописите, како и другите мерки што можат да влијаат врз отстранувањето и намалувањето на штетните влијанија;

2) работите на работните места под тешки и по здравјето штетни услови да се извршуваат непосредно покрај изворите на штетните влијанија во непрекинатиот тек на работата и

3) работите на работните места под околностите од точките 1 и 2 на овој став да ги извршува ист работник во текот на полно работно време, земајќи го како полно работно време и работното време пократко од 40 часа неделно, определено за одделни работни места поради посебните услови за работа.

(2) Како работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, затоа што векот на вршење на професионалната дејност е ограничен со наполнување на определени години возраст, може да се утврдат работните места во оние занимања во кои поради природата и тежината на работата, физиолошките функции на организмот опаѓаат во толкава мера што на работникот му го оневозможуваат натамошното успешно вршење на истата професионална дејност.

Член 110

Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење затоа што работата на нив е особено тешка и штетна по здравјето се утврдуваат со правилник кој го донесува министерот за труд и социјална политика.

Член 111

(1) Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, а кои не се опфатени со правилникот од членот 110 од овој закон, начинот за нивното утврдување, степенот на зголемувањето на стажот на осигурување на тие работни места го утврдува Комисија за ревизија на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење.

(2) Комисијата од ставот (1) на овој член ја формира министерот за труд и социјална политика во состав од три члена, од кои два члена стручни и компететни лица од областа на безбедноста и здравје при работа и еден член од областа на пензиското и инвалидското осигурување. Со акт на министерот за труд и социјална политика се уредува организацијата и начинот на работа на Комисијата за ревизија.

(3) Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење од ставот (1) на овој член се утврдува по претходно прибавено мислење од соодветни стручни организации, на иницијатива на работодавачите.

(4) Работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење од ставот (1) на овој член, подлежат на ревизија што ја врши Комисијата за ревизија од ставот (2) на овој член. Ревизијата се врши најдоцна во рок од пет години од денот на утврдувањето на тие работни места.

(5) На ревизија подлежат и работните места утврдени според членот 110 од овој закон.

(6) За работните места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, работодавачот може да иницира постапка за промена на техничко-технолошките услови на работа.

Член 112

(1) Стажот на осигурување со зголемено траење им се смета и на осигурениците кои во работен однос, односно на работа врз основа на која биле задолжително осигурени,

поминале работејќи со полно работно време како осигуреници, со телесно оштетување од најмалку 70%, воени инвалиди од I до VI група, цивилни инвалиди од војната од I до VI група, слепи лица, лица заболени од дистрофија и сродно мускулни и невромускулни заболувања и од параплегија, церебрална и детска парализа и од мултиплекс склероза.

(2) На осигурениците од ставот (1) на овој член секои 12 месеци ефективно поминати во работен однос, врз основа на која се осигурени, им се смета како 15 месеци стаж на осигурување, а старосната граница пропишана за здобивање на старосна пензија од членот 19 од овој закон им се намалува за по една година за секои пет години ефективно поминати на таква работа.

Член 113

(1) На осигурениците од членот 102 став (2) од овој закон кои работат на работни места на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, стажот на осигурување им се зголемува само за она време што ефективно го поминале на работа.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член на осигурениците на кои стажот на осигурување им се смета со зголемено траење од членот 112 од овој закон, тој стаж им се зголемува и ако работеле со скратено работно време, како да работеле со полно работно време.

Член 114

Во стаж на осигурување со зголемено траење се смета и времето за кое осигурениците биле осигурени во пензиското и инвалидското осигурување во својство на воен осигуреник или граѓанско лице на служба во Југословенската народна армија, освен времето што граѓанското лице на служба во Југословенската народна армија го поминало во трупа и тоа под условите и во обемот што се утврдени со прописите со кои било уредено пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници.

Глава X

Солидарен фонд - посмртна помош и членарина

Член 115

(1) На корисник на пензија, со негова согласност, му се запира дел од пензијата за обезбедување на средства потребни за исплата на посмртна помош за членовите на неговото семејство и за членување во здружение на пензионери (членарина).

(2) Средствата за солидарен фонд - посмртна помош Фондот ги уплатува на посебна потсметка во рамките на Трезорската сметка со назнака „Средства за солидарен фонд - посмртна помош на корисници на пензија“.

Член 116

(1) Издвојувањето на посмртната помош и членарината се врши од пензијата на корисникот на пензија, месечно, при исплата на пензијата, освен од семејната пензија на дете остварена по основ на школување.

(2) Висината на задршката за посмртна помош и членарина, висината на исплатата за посмртна помош во зависност од акумулираните средства и смртноста на корисниците на пензија, начинот на распределба на членарината, начинот и постапката за исплата на посмртната помош на корисниците на пензија од средствата на солидарниот фонд во единствен износ за сите корисници на пензија, како и начинот на располагање со слободните, а неискористени средства од посмртна помош, со акт ги утврдува регистрирана организација на сојузите на здруженијата на пензионерите на Македонија.

(3) Актот од ставот (2) на овој член се објавува на почетокот на секоја година во „Службен весник на Република Македонија“.

(4) Средствата по основ на членарина Фондот ги дозначува на сметката што ја определува регистрираната организација составена од сојузите на здруженијата на пензионерите.

Член 117

Исплата на посмртна помош од средствата на солидарниот фонд ја врши Стручната служба на Фондот преку подрачните единици.

Глава XI

Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Член 118

(1) Осигурениците од членот 11, со исклучок на точката 9, и членовите 12 и 13 од овој закон, кои прв пат во задолжително пензиско и инвалидско осигурување пристапиле од 1 јануари 2003 година, се задолжителни членови на вториот пензиски столб. Осигурениците од Главата VII - Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови, не се опфаќаат во вториот пензиски столб.

(2) Осигурениците од ставот (1) на овој член поради промена на својството на осигуреник, може само еднаш, по сопствен избор да го отповика утврдениот статус. Ова право осигуреникот може да го изврши најдоцна во рок од една година од настанатата промена.

Член 119

(1) Осигурениците од членот 11, со исклучок на точката 9, и членовите 12 и 13 од овој закон, кои биле опфатени во задолжително пензиско и инвалидско осигурување до 1 јануари 2003 година, можат по сопствен избор да се вклучат во вториот пензиски столб, освен осигурениците од Главата VII – Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови.

(2) Осигурениците од ставот (1) на овој член не можат да го отповикаат сопствениот избор.

Член 120

(1) Стапката на придонесот за вториот пензиски столб изнесува 6% од основицата за плаќање на придонесот утврдена со закон.

(2) Стапката на придонес за првиот пензиски столб претставува разлика меѓу вкупната стапка на придонес од првиот столб и процентот од ставот (1) на овој член.

(3) За осигурениците за кои придонесот за пензиско и инвалидско осигурување се пресметува и плаќа на нето, поделбата на придонесите се врши во ист сооднос според ставовите (1) и (2) на овој член.

Член 121

(1) Осигуреникот кој плаќа придонес во вториот пензиски столб има индивидуална сметка и е член во задолжителен пензиски фонд.

(2) Пензијата од вториот пензиски столб зависи од акумулираните придонеси и остварениот принос од инвестираните акумулирани придонеси по одбивањето на трошоците.

(3) По остварувањето право на старосна пензија од првиот пензиски столб, средствата на осигуреникот од индивидуалната сметка се пренесуваат во посебна институција овластена за исплата на пензии.

(4) Основањето и работењето на институциите од ставот (3) на овој член се уредува со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Член 122

(1) Кога осигуреникот ќе оствари право на инвалидска пензија или семејна пензија од првиот пензиски столб, задолжителниот пензиски фонд ги пренесува акумулираните придонеси и остварениот принос на Фондот за исплата на инвалидската, односно семејната пензија.

(2) Постапката за исплата на инвалидската, односно семејната пензија на осигуреник од вториот пензиски столб кој остварил право на инвалидска, односно семејна пензија се уредени со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

(3) Со Законот од ставот (2) на овој член се уредени и обврските на Фондот за обезбедување на минимална пензија од вториот пензиски столб.

Член 123

Доколку не постојат корисници на семејна пензија износот од индивидуалната сметка на осигуреникот се исплаќа на ист начин како и другиот имот, согласно со Законот за наследување.

Член 124

Евиденцијата на податоците за осигурениците од вториот пензиски столб и за распределба на вкупниот придонес за прв и втор столб на пензискиот систем, ја води Фондот.

Глава XII

Остварување, користење и губење на правата

1. Остварување на правата

Член 125

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување се остваруваат во Фондот.

(2) Фондот е надлежен и кога правата од пензиското и инвалидското осигурување се остваруваат врз основа на ратификувани меѓународни договори.

(3) Право од пензиско и инвалидско осигурување може да оствари лице кое има својство на осигуреник според овој закон.

(4) Својството на осигуреник се воспоставува врз основа на пријава за осигурување што ја поднесува:

1) работодавачот - за работниците вработени кај него;

2) физичкото лице кое врши дејност - сам за себе;

3) индивидуалниот земјоделец - сам за себе;

4) Агенцијата за вработување на Република Македонија за невработените лица кои примаат паричен надоместок, или се на стручно оспособување односно професионална рехабилитација;

5) обврзникот за плаќање придонес за пензиско и инвалидско осигурување - за лицата од членот 11 став (1) точки 12 и 13 и членовите 15 и 16 од овој закон и

б) осигуреникот од членот 12 од овој закон - сам за себе.

(5) Ако лицата од ставот (2) точки 2 и 3 на овој член не поднесат пријава, својството на осигуреник го утврдува Фондот по службена должност. Својството на осигуреник се стекнува од денот на уписот на дејноста во соодветниот регистар, односно од денот определен за почеток на вршење на дејноста.

Член 126

(1) Постапката за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се поведува по барање на осигуреникот, односно на корисникот на пензија, а за остварувањето на право на семејна пензија и други права на членовите на семејството на осигуреникот, односно на корисникот на пензија по барање на членот на семејството.

(2) Постапката за утврдување на инвалидност кај осигуреникот се поведува и на предлог на работодавачот кај кого осигуреникот е во работен однос, како и на предлог на надлежниот матичен лекар и од лекарска комисија на Фондот за здравствено осигурување на Македонија.

(3) Со барањето, односно предлогот за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, подносителот е должен да приложи медицинска, работна и друга документација, како и предлогот од лекарската комисија при Фондот за здравствено осигурување, потребни за утврдување на инвалидноста.

(4) Постапката за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, повторно се поведува, по истекот на рокот од една година од денот на прегледот од комисијата на Фондот. Оваа постапка може да се покрене и пред истекот на овој рок доколку со барањето е приложена нова медицинска документација за настанатата промена, односно влошување на здравствената состојба.

(5) Осигуреникот е должен да учествува во постапката која е поведена во смисла на ставот (2) на овој член.

(6) Фондот со општ акт ја уредува задолжителната медицинска документација потребна за утврдување на инвалидноста.

Член 127

(1) Барање за остварување право од пензиско и инвалидско осигурување се поднесува во филијалите и деловниците на Фондот, според местото на последното осигурување.

(2) Во постапката за решавање на правата од пензиското и инвалидското осигурување ќе се применуваат прописите за општа управна постапка.

(3) Фондот со Статут, во согласност со одредбите на овој закон, поблиску го уредува начинот на остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 128

(1) Промените на состојбата на инвалидноста и телесно оштетување на осигуреникот, кои се од влијание на правото признато со правосилно решение, можат да се утврдуваат во постапка покрената по барање на осигуреникот.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член надлежниот орган за решавање на правата од пензиското и инвалидско осигурување може, на иницијатива на лекар поединец, комисијата за оценка на работна способност, работодавачот или на Фондот да определи повторен комисиски преглед на инвалидите на трудот со преостанатата работна способност кои по таа основа се стекнале со некое право зарди утврдување на промени во состојбата на инвалидноста, односно заради утврдување на потребата и можноста за поцелесообразно искористување на преостанатата работна способност.

Член 129

(1) Пензискиот стаж, платата, надоместоците и основиците на осигурување, како и другите факти од влијание врз стекнувањето и утврдувањето на правата се земаат предвид при остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, врз основа на податоците утврдени во матичната евиденција.

(2) Фактите кои во согласност со овој закон не се утврдуваат во матична евиденција, а се од влијание за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување, се утврдуваат во постапка за решавање на тие права.

(3) Пензискиот стаж не може да се утврди врз основа на изјава на сведоци.

Член 130

(1) За остварување на правата врз основа на инвалидност и неспособност за работа врз основа на која се стекнува право на инвалидска, односно семејна пензија, како и телесно оштетување, фактичката состојба се утврдува врз основа на наод, оценка и мислење на Комисијата за оценка на работната способност. Комисијата се формира во рамките на Фондот.

(2) Со акт на Фондот се уредува организацијата, составот и начинот на работа на Комисијата за оценка на работната способност.

(3) Во наодот, оцената и мислењето врз основа на кои е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа врз основа на која се стекнува право на инвалидска, односно семејна пензија, се утврдува и обврска за задолжителен контролен преглед кој се врши во рок не пократок од една година од денот на утврдената инвалидност. Контролниот преглед може да се врши најмногу два пати до навршување на 65 години живот на корисникот на пензија. На задолжителен контролен преглед не подлежи корисник на пензија за одделни заболувања утврдени со актот за организација, составот и начинот на работа на Комисијата за оценка на работната способност.

(4) Задолжителниот контролен преглед од ставот (3) на овој член го врши комисија за задолжителен контролен преглед составена од доктори специјалисти во орган, односно установа определена од министерот за труд и социјална политика.

(5) Задолжителниот контролен преглед од ставот (4) на овој член не можат да го вршат исти лица кои претходно учествувале во постапката за утврдување на инвалидноста.

(6) До донесувањето на решение по извршениот задолжителен контролен преглед, на осигуреникот му се исплатува временна инвалидска, односно семејна пензија.

(7) Правото на инвалидска, односно семејна пензија престанува доколку корисникот не се јави на задолжителен контролен преглед во рокот утврден во ставот (3) на овој член или со контролниот преглед не е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа.

(8) Во случаите определени во ставот (7) на овој член на корисникот со решение му се запира исплатата на времената инвалидска, односно семејна пензија и го губи својството пензионер.

Член 131

(1) Наодот, оцената и мислењето на Комисијата за оценка на работната способност со кои е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа, врз основа на кои се стекнува право на пензија, како и наодот на Комисијата за задолжителен контролен преглед, задолжително подлежат на ревизија. Ревизијата ја врши Комисија за ревизија на наод, оценка и мислење за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, која ја образува министерот за труд и социјална политика од истакнати медицински стручњаци.

(2) Комисијата за ревизија на наод, оценка и мислење за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, врши ревизија и на наод, оценка и мислење со кои не е

утврдена инвалидност, односно неспособност за работа, донесени од Комисијата за оцена на работната способност, по случаен избор.

(3) При вршењето на ревизијата може да се изврши непосреден лекарски преглед на осигуреникот.

(4) Ревизијата од ставот (1) на овој член се врши најдоцна во рок од пет дена од денот на донесувањето на наодот, оцената и мислењето, пред донесувањето на решение за право на пензија.

(5) Комисијата за оцена на работната способност и Комисијата за задолжителен контролен преглед се должни да постапат по мислењето дадено во постапката за ревизија и да донесат нов наод, оцена и мислење.

(6) Со акт на министерот за труд и социјална политика се уредува организацијата, составот и начинот на работа на Комисијата за ревизија.

Член 132

(1) Решение за правата од пензиското и инвалидското осигурување и за наплата на придонесот донесува Фондот, најдоцна во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на уредно барање.

(2) Во случаите кога на донесувањето на решението му претходи утврдување на фактичка сосостојба во смисла на членот 130 од овој закон Фондот е должен да донесе решение најдоцна во рок од 50 дена од денот на поднесувањето на барањето.

(3) Во решението со кое е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа, се утврдува и денот кога осигуреникот, односно корисникот на правото, треба да се јави на задолжителниот контролен преглед согласно со членот 130 став (3) од овој закон.

Член 133

(1) Доколку Фондот не донесе решение за остварување право од пензиско и инвалидско осигурување, односно не донесе решение за одбивање на барањето во рокот утврден со членот 132 став (1) од овој закон или не донесе уверение за податоците внесени во матичната евиденција, односно не донесе решение за одбивање на барањето во рокот утврден со членот 207 ставови (1) и (4) од овој закон, подносителот на барањето има право во рок од три работни дена од истекот на тој рок да поднесе барање до писарницата на директорот на Фондот, заради недонесување на решение по поднесено барање.

(2) Формата и содржината на образецот на барањето од ставот (1) на овој член ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) Директорот на Фондот е должен во рок од пет работни дена од денот на поднесувањето на барањето од ставот (1) на овој член да донесе решение со кое барањето ќе го уважи или одбие.

(4) Доколку директорот на Фондот нема писарница, барањето се поднесува во писарницата на седиштето на Фондот.

(5) Кон барањето за остварување право од пензиско и инвалидско осигурување, односно барањето за уверение за податоците внесени во матичната евиденција подносителот на барање доставува и копија од барањето од членовите 126 и 207 од овој закон.

(6) Доколку директорот на Фондот не донесе решение во рокот од ставот (3) на овој член, подносителот на барањето може да го извести Државниот управен инспекторат во рок од пет работни дена.

(7) Државниот управен инспекторат е должен во рок од десет дена од денот на приемот на известувањето од ставот (6) на овој член да изврши инспекциски надзор во Фондот и да

утврди дали е спроведена постапката согласно со закон и во рок од три работни дена од денот на извршениот инспекциски надзор да го информира подносителот на барањето.

(8) Инспекторот од Државниот управен инспекторат по извршениот надзор согласно со закон донесува решение со кое го задолжува директорот на Фондот во рок од десет дена да одлучи по поднесеното барање, односно да го уважи или одбие барањето и за преземените мерки да го извести Државниот управен инспекторат и да му достави примерок од актот со кој е одлучено по барањето.

(9) Доколку директорот на Фондот не одлучи во рокот од ставот (8) на овој член, инспекторот ќе поднесе барање за поведување на прекршочна постапка и ќе определи дополнителен рок од пет работни дена, во кои директорот ќе одлучи по поднесеното барање за што во истиот рок ќе го извести инспекторот за донесениот рок. Кон известувањето се доставува копија од актот со кој одлучил по поднесеното барање. Инспекторот во рок од три работни дена го информира подносителот на барањето. Државниот управен инспекторат ќе поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител.

(10) Доколку директорот не одлучи и во дополнителниот рок од ставот (9) на овој член, инспекторот во рок од три работни дена ќе поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител и во тој рок ќе го информира подносителот на барањето за преземените мерки.

(11) Доколку инспекторот не постапи по известувањето од ставот (7) на овој член, подносителот на барањето во рок од пет работни дена има право да поднесе приговор до писарницата на директорот на Државниот управен инспекторат. Доколку директорот нема писарница барањето се поднесува во писарницата на седиштето на Државниот управен инспекторат.

(12) Директорот на Државниот управен инспекторат е должен во рок од три работни дена од денот на приемот, да го разгледа приговорот од ставот (11) на овој член и доколку утврди дека инспекторот не постапил по известувањето од подносителот на барањето од ставот (7) на овој член или не поднесе пријава согласно со ставот (10) на овој член, директорот на Државниот управен инспекторат ќе поднесе барање за поведување на прекршочна постапка на инспекторот и ќе определи дополнителен рок од пет работни дена во кои инспекторот ќе изврши надзор во Фондот дали е спроведена постапката согласно со закон и во рок од три работни дена од денот на извршениот надзор да го информира подносителот на барањето.

(13) Доколку инспекторот не постапи во дополнителниот рок од ставот (12) на овој член директорот на Државниот управен инспекторат ќе поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител против инспекторот и во рок од три работни дена ќе го информира подносителот на барањето.

(14) Во случајот од ставот (13) на овој член директорот на Државниот управен инспекторат веднаш, а најдоцна во рок од еден работен ден, ќе овласти друг инспектор да го спроведе надзорот веднаш.

(15) Во случаите од ставот (14) на овој член директорот на Државниот управен инспекторат во рок од три дена ќе го информира подносителот на барањето.

(16) Доколку директорот на Државниот управен инспекторат не постапи согласно со ставот (12) на овој член, подносителот на барањето може да поднесе пријава до надлежниот јавен обвинител во рок од три дена.

(17) Доколку директорот на Фондот не одлучи во рокот од ставот (8) на овој член, подносителот на барањето може да поведе управен спор пред надлежниот суд.

(18) Постапката пред Управниот суд е итна.

(19) По објавувањето на подзаконскиот акт од ставот (2) на овој член во „Службен весник на Република Македонија“ истиот се објавува на веб страницата на Министерството за труд и социјална политика.

Член 134

(1) Против решението донесено во прв степен на Фондот, подносителот на барањето има право на жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, во рок од 15 дена од денот на приемот на решението.

(2) Жалбата од ставот (1) на овој член не го одложува извршувањето на решението, освен ако со жалбата се напаѓа оцената за утврдувањето на инвалидноста.

Член 135

Против решението на Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен од членот 134 од овој закон може да се поведе управен спор.

Член 136

(1) Ако по донесувањето на конечното решение се сознае за нови факти, или се најдат, односно се добие можност да се употребат нови докази кои сами или во врска со веќе изведените и употребените докази би можеле да доведат до поинакво решение, ако тие факти, односно докази би биле изнесени или употребени во поранешната постапка, може по исклучок од условите кои во такви случаи според Законот за општата управна постапка се бараат за покренување - обнова на постапката, да се покрене обнова на постапката по однос на правата од пензиското и инвалидското осигурување и кога е пропуштено во поранешната постапка да се изнесе некој од тие факти, односно докази.

(2) Обнова на постапката се покренува по барање на странката или по службена должност.

(3) Обнова на постапката во случаите од ставот (1) на овој член се покренува без оглед на роковите што се предвидени во Законот за општата управна постапка за барање обнова на постапката, односно покренување на таквата постапка.

(4) Ако барањето за обнова на постапката е поднесено, односно постапката за обнова е покрената во рок од пет години од денот на врачувањето на решението на странката, во постапката за обнова се применуваат прописите што важеле во време на донесувањето на решението. Ако барањето е поднесено, односно постапката за обнова е покрената по истекот на овој рок, во постапката за обнова се применуваат прописите кои важеле во времето на поднесувањето на барањето за обнова на постапката, односно во времето на покренувањето на таа постапка.

(5) Во постапката за решавање на барањата за обнова на постапката за утврдување на пензиски стаж се применуваат одредбите на Законот за општата управна постапка.

Член 137

Правата утврдени со решение донесено во постапката за обнова, во смисла на членот 136 од овој закон, припаѓаат од првиот ден на наредниот месец од денот на поднесувањето на барањето за обнова на постапката, односно по донесувањето на решението во обновената постапка по службена должност.

Член 138

(1) Правосилно решение, по барање на странката или по службена должност, може да се измени со ново решение, ако со правосилното решение е повреден закон или општ акт на Фондот на штета на странката.

(2) Ако со правосилното решение е повреден закон или општ акт на Фондот на штета на странката, правото по новото решение припаѓа од денот кога се исполнети условите за стекнување со правото.

Член 139

(1) Правосилно решение со кое на осигуреникот му е признато право кое, според прописите од пензиското и инвалидското осигурување, не му припаѓа со ново решение се огласува за ништовно, целосно или делумно.

(2) Со огласување на решението за ништовно се поништуваат и правните последици што ги произвело таквото решение.

2. Користење и губење на правата

Член 140

(1) Правата од пензиското и инвалидското осигурување утврдени со овој закон, се стекнуваат и пристигнуваат со денот на исполнувањето на условите, ако барањето е поднесено во рок од шест месеци од денот на исполнувањето на условите, а ако барањето е поднесено по истекот на тој рок од поднесувањето на барањето и за шест месеци наназад.

(2) Правото на старосна пензија се остварува по престанокот на осигурувањето.

(3) Правото на инвалидска пензија врз основа на решение за утврдена инвалидност, се остварува најдоцна во рок од три месеци од правосилноста на решението.

(4) Доколку правото на инвалидска пензија не биде остварено во рокот определен во ставот (3) на овој член, осигуреникот се упатува на повторен комисиски преглед, по службена должност.

Член 141

(1) Пензијата и другите парични надоместоци се утврдуваат во месечен износ и се исплатуваат наназад.

(2) Корисникот на пензија или на паричен надоместок може да овласти друго лице кое во негово име ќе ја прима пензијата или паричниот надоместок.

(3) По барање на Фондот корисникот на пензија или паричен надоместок е должен да достави потврда за живот издадена од Фондот.

(4) Фондот му обезбедува на корисникот исплата на износите што му припаѓаат според овој закон во случаите кога корисникот има живеалиште надвор од територијата на Република Македонија под услови предвидени со овој закон, со ратификуван меѓународен договор или ако постои реципроцитет.

Член 142

Правото на професионална рехабилитација и паричните надоместоци во врска со тие права се ограничуваат, односно престануваат доколку во рок од еден месец инвалидот на трудот не почне со професионалната рехабилитација, ако без оправдани причини ја прекине професионалната рехабилитација или ако не ја извршува должноста во врска со рехабилитацијата или ако во определен рок не се јави на поканата за повторно оценување на работната способност.

Член 143

На корисник на пензија и паричен надоместок за телесно оштетување - странски државјанин кој ќе се исели на постојано живеење во земјата чиј е државјанин, пензијата му се исплатува во странство ако со односната држава е склучен ратификуван меѓународен договор за плаќање на пензиите во странство, или ако постои реципроцитет.

Член 144

На корисникот на пензија - државјанин на Република Македонија кој ќе се исели во странство, пензијата и другите парични примања му се исплатуваат ако таква обврска е предвидена со меѓудржавен, односно ратификуван меѓународен договор.

Член 145

Најнизок износ на пензија, стекната според овој закон, се исплатува додека корисникот на пензија има постојано место на живеење во Република Македонија, ако поинаку не е предвидено со ратификуван меѓународен договор.

Член 146

На корисниците на пензија на кои не им се врши исплата на пензијата според членовите 143 и 144 од овој закон, ако повторно се населат во Република Македонија, исплатата на пензијата им се продолжува од првиот ден на наредниот месец по враќањето во Република Македонија.

Член 147

Корисникот на право остварено според овој закон е должен да ја пријави секоја промена што влијае врз правото или врз обемот на користењето на правото најдоцна во рок од 30 дена од денот кога настанала промената.

Член 148

(1) На корисник на пензија додека е во работен однос или додека врши самостојна дејност во Република Македонија или странство му се запира исплатата на пензијата.

(2) На корисникот на старосна пензија може да му се определи нов износ на пензија, ако навршил најмалку една година стаж на осигурување по остварувањето право на старосна пензија, доколку е поповолно за корисникот.

Член 149

Правото на семејна пензија престанува за членот на семејството кај кого поради настанатата промена повеќе не постојат посебните услови од кои зависи стекнувањето и траењето на тоа право.

Член 150

(1) Правата стекнати врз основа на инвалидност и телесно оштетување во текот на користењето, можат да се менуваат зависно од настанатите промени на инвалидноста, односно степенот на телесното оштетување.

(2) Кога промената од ставот (1) на овој член е утврдена по барање на корисникот на правото, правото престанува или се менува, односно се стекнува ново право од првиот ден на наредниот месец по поднесувањето на барањето.

(3) Кога промената од ставот (1) на овој член ќе настане во постапка покрената по службена должност, правото престанува или се менува, односно се стекнува ново право од конечната на решението со кое е утврдена промената.

Член 151

(1) Ако осигуреникот, односно корисникот на пензија се стекне со право на две или повеќе пензии според овој закон, може да користи само една од тие пензии по сопствен избор. По извршениот избор осигуреникот нема право на повторен избор.

(2) Семејната пензија се користи како една пензија и кога е одредена на повеќе корисници доколку сокорисниците не бараат пензијата да им се исплатува одделно.

Член 152

(1) Пензијата може да биде предмет на извршување и обезбедување до една третина, а за побарување по основа на издржувањето утврдено со судска одлука или со спогодба до една половина.

(2) Најнискиот износ на пензија и минималната старосна и семејна пензија не може да биде предмет на извршување и обезбедување, освен за побарување по основа на издржување утврдено со судска одлука и дадена согласност од корисникот на пензија и тоа најмногу до една третина од нејзиниот месечен износ.

(3) Паричниот надоместок за телесно оштетување не може да биде предмет на извршување и обезбедување.

Член 153

Пристигнатите месечни износи на пензија и други права од пензиското и инвалидското осигурување кои не можеле да бидат исплатени поради околностите што ги предизвикал корисникот на правото, дополнително ќе се исплатат најмногу за три години наназад, сметајќи од денот кога по престаникот на дејствувањето на тие околности корисникот на правото ќе поднесе барање за исплата.

Глава XIII

Фонд на пензиското и инвалидското осигурување

Член 154

Фондот ги врши следниве работи:

1) ги спроведува прописите и политиките на развој на пензиското и инвалидското осигурување;

2) со општи акти ги уредува прашањата за кои е овластен со овој закон;

3) ги следи и анализира состојбите во пензиското и инвалидското осигурување;

4) се грижи за законско остварување на правата од пензиско и инвалидско осигурување и дава стручна помош на осигурениците и корисниците на права за остварување на нивните права и интереси;

5) ги спроведува меѓународните ратификувани договори и меѓудржавните спогодби за социјално осигурување во делот на пензиското и инвалидското осигурување;

6) редовно ја следи состојбата на уплатување на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување;

7) презема мерки за рационално користење на средствата потребни за обезбедување на правата од пензиското и инвалидското осигурување;

8) одлучува за права од пензиско и инвалидско осигурување во прв степен;

9) врши исплата на пензии и парични надоместоци согласно со закон;

10) врши исплата на посмртна помош на корисниците на пензија и задршка од пензијата за членарина и

11) врши други работи определени со закон, Статутот и другите општи акти на Фондот.

Член 155

(1) Органи на Фондот се Управниот одбор и директорот.

(2) Директорот на Фондот има заменик.

Член 156

(1) Со Фондот управува Управниот одбор.

(2) Управниот одбор има седум члена кои ги именува Владата на Република Македонија за време од четири години. Од вкупниот број на членови, пет члена се именуваат на предлог од:

- Министерството за труд и социјална политика еден претставник,
- Министерството за финансии еден претставник,
- репрезентативниот синдикат член на Економско социјалниот совет еден претставник,
- репрезентативно здружение на работодавачите член на Економско социјалниот совет еден претставник и
- Сојузот на здруженијата на пензионерите на Македонија еден претставник.

(3) Управниот одбор од своите редови избира претседател и заменик- претседател за време од една година.

(4) За членови на Управниот одбор се предлагаат лица кои имаат високо образование и работно искуство од правото, финансиското работење или од системот на пензиското и инвалидското осигурување.

(5) Управниот одбор на Фондот, најмалку еднаш годишно, поднесува извештај за својата работа на усвојување до Владата на Република Македонија.

Член 157

(1) Управниот одбор на Фондот:

- 1) донесува Статут и други општи акти на Фондот согласно со овој закон;
- 2) донесува програма и план за работа;
- 3) утврдува предлог на буџетско барање до Министерството за финансии;
- 4) усвојува завршна сметка на Фондот;
- 5) се грижи за редовно уплатување на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување;
- 6) одлучува за користење на средствата на Фондот;
- 7) одлучува за продажба на имот во сопственост на Фондот;
- 8) одлучува за продажба на имот даден на трајно користење на Фондот, по претходна согласност на Владата;
- 9) донесува одлука за продажба на акции и удели од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал;
- 10) се грижи и ја следи исплатата на посмртната помош на корисниците на пензија и на издвоените средства од пензиите за членарина;
- 11) го следи остварувањето на ратификуваните меѓународни договори и меѓудржавни спогодби од областа на пензиското и инвалидското осигурување;
- 12) разгледува прашања, извештаи, информации и други материјали во врска со состојбите и проблемите од пензиското и инвалидското осигурување и други работи од надлежноста на Фондот;
- 13) презема мерки за обезбедување и функционирање на информациониот систем на Фондот;
- 14) распишува јавен конкурс за именување на директор на Фондот;
- 15) основа комисији и други работни тела и
- 16) одлучува за други работи утврдени со закон и Статутот на Фондот.

(2) Статутот и другите општи акти од ставот (1) точка 1 на овој член ги донесува Управниот одбор на Фондот, по претходно прибавено мислење од Министерството за труд и социјална политика. Управниот одбор ги донесува одлуките со мнозинство гласови од вкупниот број на членови.

Член 158

Член на Управниот одбор се разрешува и пред истекот на рокот за кој е именуван:

- на негово барање,
- ако отсутствува од седниците на Управниот одбор неоправдано најмалку два пати едноподруго,
- ако му престанал основот врз кој е предложен,
- ако се утврди дополнително дека има лично, преку трето лице или по која било основа интереси кои можат да имаат какво било влијание на неговата независност и непристрасност и
- ако работи спротивно на закон.

Член 159

(1) Фондот има директор и заменик-директор кои ги именува Управниот одбор по пат на јавен конкурс.

(2) Конкурсот од ставот (1) на овој член се објавува најмалку во два дневни весници, од кои во по еден од весниците што се издаваат на македонски јазик и на весниците што се издаваат на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик.

(3) Во конкурсот се определува времетраењето на конкурсот кое не може да биде пократко од 15 дена.

(4) Согласно на одлуката за именување директор, односно заменик-директор на Фондот дава Владата на Република Македонија.

(5) Директорот на Фондот, односно заменик-директорот се именува за време од четири години.

(6) По истекот на рокот од ставот (5) на овој член истото лице може повторно да биде именувано за директор, односно заменик-директор.

(7) Директорот го претставува и застапува Фондот.

Член 160

За директор, односно заменик-директор на Фондот се именува домашно физичко лице кое ќе понуди најквалитетна програма за работа на Фондот и кое ги исполнува следниве услови:

- да е државјанин на Република Македонија,
- високо образование од областа на правото, менаџментот, економските науки, финансиите, бизнис администрацијата и електротехничките науки,
- најмалку пет години работно искуство од областа на правото, финансиите, економијата и пензиското осигурување и
- познавање на прописите од областа на пензиското и социјалното осигурување.

Член 161

Директорот на Фондот во рамките на своите права и должности утврдени со овој закон:

- 1) раководи со Фондот и го претставува и застапува Фондот пред трети лица;
- 2) ги предлага основите на програмата за работа и планот за работа и презема мерки за нивно спроведување;
- 3) донесува акти за организација и работа на Фондот и општ акт за систематизација на работите во Фондот во согласност со Владата;
- 4) ги избира и разрешува работниците со посебни овластувања и одговорности, организира и обезбедува законито и ефикасно извршување на работите од делокругот на Фондот и е одговорен за законитоста во работата на Фондот;
- 5) предлага на Управниот одбор на Фондот прашања за расправа и донесува одлуки од негова надлежност;

6) се грижи за извршување на донесените одлуки, насоки и заклучоци на Управниот одбор на Фондот;

7) поднесува на Управниот одбор на Фондот извештаи и анализи за прашања од пензиското и инвалидското осигурување и дава предлози за решавање на прашања за кои одлучува Управниот одбор на Фондот;

8) ја организира и координира работата на вработените во Фондот и одлучува за остварување на нивните права и обврски од работен однос, согласно со законите и другите прописи од работните односи и колективни договор и

9) врши и други работи кои со закон, Статутот или другите општи акти се ставени во неговата надлежност.

Член 162

(1) Директорот, односно заменик-директор може да биде разрешен пред истекот на времето за кое бил именуван:

1) на негово барање;

2) ако настане некоја од причините поради кои според прописите за работни односи, му престанува работниот однос по сила на закон;

3) ако не постапува според закон, Статутот и општите акти на Фондот или неоправдано не ги спроведува одлуките на Управниот одбор или постапува во спротивност со нив;

4) ако со својата несовесна и неправилна работа му предизвика на Фондот значителна штета или ако ги занемарува или не ги извршува своите обврски и поради тоа настанат или би можеле да настанат потешки нарушувања во дејноста на Фондот;

5) ако го попречува или на друг начин го оневозможува остварувањето на правата и обврските на корисниците на права од пензиското и инвалидското осигурување;

6) ако работи спротивно на закон и

7) ако во рокот од два последователни квартали Фондот покажува негативни финансиски резултати во работењето.

(2) Директорот, односно заменикот-директор на Фондот може да биде разрешен и на предлог на министерот за труд и социјална политика во случаите од ставот (1) точки 3, 4, 6 и 7 на овој член, при вршење на правото на надзор.

Член 163

(1) Фондот има Статут.

(2) Со Статутот на Фондот особено се уредува:

1) организацијата и начинот на работењето на Фондот;

2) начинот на остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување во согласност со закон;

3) правата, обврските и одговорностите на органите на управување на Фондот;

4) претставувањето и застапувањето на Фондот;

5) јавноста во работењето на Фондот и неговите органи;

6) начинот на организирањето и вршењето на стручно- административните правни и други работи во спроведувањето на пензиското и инвалидското осигурување;

7) постапката за донесување општи и поединечни акти и

8) други прашања од значење за работењето на Фондот.

(3) Согласно со Статутот на Фондот дава Владата на Република Македонија.

Член 164

(1) Управните, финансиските, стручните, административните и другите работи за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување, утврдени со закон и Статутот на Фондот се работи од јавен интерес кои ги вршат вработените во Фондот.

(2) За вршење на работите од ставот (1) на овој член Фондот образува единствена стручна служба, филијали и деловници.

(3) Вработените во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кои вршат работи од јавен интерес, согласно со закон, имаат статус на јавни службеници.

(4) Вработените во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кои вршат помошни и технички работи немаат статус на јавни службеници и во однос на нивните права, обврски и одговорности од работниот однос се применуваат одредбите на општите прописи од работните односи.

(5) За вработените во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кои имаат статус на јавни службеници за прашањата кои се однесуваат на вработувањето, правата и должностите, одговорноста, оценувањето, престанокот на вработувањето, заштитата и одлучувањето за правата и обврските на јавниот службеник се применуваат одредбите од овој закон и Законот за јавните службеници.

(6) Вршењето на поединечни управни работи во управна постапка за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување во согласност со закон, има карактер на јавни овластувања кои ги врши единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот.

Член 165

(1) Во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот за вршење на работи од јавен интерес може да се вработи лице кое ги исполнува општите и посебните услови утврдени со Законот за јавните службеници, како и другите услови пропишани со актот за систематизација на работни места на стручните служби и филијалите.

(2) За пополнување на слободно работно место за вршење работи од јавен интерес во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот, директорот на Фондот донесува одлука за потребата од вработување на јавен службеник.

(3) Со одлуката од ставот (2) на овој член се определува дали пополнувањето на слободното работно место се врши преку вработување на лице по пат на објавување на јавен оглас, со објавување на интерен оглас, со распоредување од вработените јавни службеници или со преземање на јавен службеник од друга институција.

(4) Доколку пополнувањето на слободното работно место се врши по пат на објавување на јавен оглас, Фондот доставува барање до Агенцијата за администрација заради објавување на јавен оглас за вработување.

(5) Објавувањето на огласот од ставот (4) на овој член и спроведувањето на постапката за избор се вршат согласно со Законот за јавните службеници.

(6) Во случаите кога пополнувањето на слободното работно место се врши по пат на објавување на интерен оглас, интерниот оглас се објавува на веб страницата на Фондот. Огласот содржи податоци за работното место кое треба да се пополни, посебните услови утврдени со членовите 15 и 19 од Законот за јавните службеници, условите пропишани во актот за систематизација на работните места кои треба да ги исполнува јавниот службеник и рокот за пријавување.

Член 166

(1) Јавен службеник вработен во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот кој има соодветно образование, потребно работно искуство во струката и ги исполнува и другите услови утврдени во актот за систематизација на работните места, по потреба на единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот или по негово барање може да се распореди на друго работно место согласно

со актот за систематизација на работните места, или да се преземе во друга институција, ако за тоа има согласност на раководните лица на институциите.

(2) Вработен кој нема статус на јавен службеник, а има соодветно образование, потребно работно искуство и ги исполнува и другите услови утврдени во актот за систематизација на работните места на стручните служби, по потреба или по негово барање, може да биде преземен или распореден, на работно место со соодветно звање во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот и да се стекне со статус на јавен службеник,

(3) Вработениот од ставот (2) на овој член е должен во рок од шест месеци од денот на неговото преземање или распоредување да положи испит за јавен службеник.

(3) Лицата кои за прв пат се вработуваат во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот за вршење на работи од јавен интерес и лицата кои се вработуваат на повисоко работно место од претходното во стручната служба, задолжително извршуваат пробна работа. Пробната работа за избраниот кандидат за јавен службеник со високо образование трае 12 месеци, а за избраниот кандидат со средно образование и лицето кое се вработува на повисоко работно место од претходното, пробната работа трае шест месеци.

(4) На начинот на вршење на пробната работа и вработувањето на избраните лица од ставот (3) на овој член се применуваат одредбите од Законот за јавните службеници.

Член 167

Јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот лично е одговорен за вршењето на работите и работните задачи од работното место.

Член 168

(1) Секој јавен службеник и друго лице, во согласност со закон, има право да поднесе иницијатива за покренување на дисциплинска постапка против јавен службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот која треба да биде образложена.

(2) Предлог за покренување на дисциплинска постапка против јавниот службеник поднесува непосредно претпоставениот јавен службеник, односно раководниот службеник или директорот на Фондот.

Член 169

(1) Предлог за поведување на постапка за утврдување на дисциплинска одговорност по правило ги содржи следниве елементи:

- лично име на јавниот службеник за кого се поднесува предлогот за поведување на постапка за утврдување на дисциплинска одговорност,

- работно место на кое е распореден јавниот службеник за кого се поднесува предлогот,

- опис на дејствието/та со кое е извршено кршење на работниот ред и дисциплина или неисполнување на работните обврски,

- наведување на квалификација на дејствието/та од алинејата 3 на овој став со конкретно наведување дали тоа според оценка претставува полесно, односно потешко кршење на работниот ред и дисциплина или неисполнување на работните обврски,

- време, начин и место на вршење на дејствието со кое е извршено кршењето на работниот ред и дисциплина и неисполнување на работните обврски,

- последици што настанале на работниот ред и дисциплина и неисполнување на работните обврски,

- наведување на доказ/и од кои се потврдува таквото однесување, односно доказ што е во прилог на фактот дека е извршено комплетно дејствие (службена белешка, писмен извештај, информација, пријави, изјави од сведоци и слично),

- наведување на лично име на лице кое може да биде повикано во својство на сведок,

- податок дали јавниот службеник за кого се поднесува предлогот дотогаш одговарал за кршење на работниот ред и дисциплина или неисполнување на работните обврски во јавното претпријатие и

- податок во врска со предходни наградувања на јавниот службеник.

(2) Во прилог на предлогот од ставот (1) на овој член се доставуваат доказите што се наведени во истиот и други документи што според оценка на предлагачот се од значење за конкретниот случај.

Член 170

(1) Директорот на Фондот формира комисија за водење на дисциплинска постапка за дисциплински престап во рок од осум дена од денот на поднесувањето на предлогот за покренување на дисциплинска постапка.

(2) Комисијата од ставот (1) на овој член е составена од три члена и тоа еден раководен јавен службеник и двајца јавни службеници од кои еден со звање од истата група на звање како и јавниот службеник против кого се води дисциплинската постапка, а другиот е претставник на синдикатот.

(3) Членовите на комисијата имаат заменици.

(4) Претседателот на комисијата е од редот на раководните државни службеници.

(5) Комисијата од ставот (1) на овој член, по спроведената дисциплинска постапка, му предлага соодветна дисциплинска мерка на директорот на Фондот.

(6) Ако комисијата од ставот (1) на овој член утврди дека јавниот службеник не е одговорен или не се исполнети условите за донесување на решенија за изрекување на дисциплинска мерка му предлага на директорот да го отфрли предлогот, односно да ја запре постапката.

Член 171

(1) Дисциплинските мерки против јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот ги изрекува директорот на Фондот, а по претходен писмен извештај од непосредно претпоставениот јавен службеник.

(2) Пред изрекување на дисциплинската мерка јавниот службеник се известува писмено за наводите на извештајот од ставот (1) на овој член што постојат против него и истиот има право да даде устен или писмен одговор во рок кој не може да биде пократок од осум дена.

(3) Доколку јавниот службеник не сака да го прими известувањето за наводите во извештајот од ставот (1) на овој член во рок од три дена, истото ќе биде објавено на огласната табла во седиштето на стручната служба.

(4) Директорот на Фондот во рок од 60 дена од денот на започнувањето на постапката донесува решение за изрекување на дисциплинска мерка.

Член 172

Против решението за изрекување на дисциплинска мерка, јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот има право на жалба во рок од осум дена до Агенцијата за администрација.

Член 173

(1) Јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот е одговорен за штетата која на работа или во врска со работата намерно или од крајна небрежност ја предизвикал на стручната служба.

(2) Директорот на Фондот формира комисија за утврдување на материјална одговорност на јавниот службеник.

(3) Комисијата од ставот (2) на овој член е составена од претседател и два члена од кои еден е јавен службеник, а еден е претставник на синдикатот и нивни заменици. Претседателот на комисијата е раководен јавен службеник или јавен службеник кој не е со пониско звање од звањето на јавниот службеник против кој се води постапка за материјалната одговорност.

(4) Комисијата од ставот (2) на овој член ја утврдува материјалната одговорност за постоење на сторена материјална штета, нејзината висина и начинот на сторување, кој ја предизвикал штетата и кој ќе ја надомести.

(5) Комисијата од ставот (2) на овој член за утврдената фактичка состојба поднесува извештај врз основа на кој директорот на Фондот донесува решение за надоместок на штета.

Член 174

Предлог за покренување на постапка за утврдување на материјална одговорност против јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот поднесува непосредно претпоставениот јавен службеник, односно раководниот службеник или директорот на Фондот.

Член 175

Против решението од членот 173 став (5) од овој закон јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот има право да изјави жалба до Агенцијата за администрација во рок од осум дена од денот на врачувањето на решението.

Член 176

Јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот врз основа на континуирано следење на работењето се оценува од непосредно претпоставениот раководен јавен службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот.

Член 177

Оценувањето на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот се врши со цел да се добие реална слика за стручноста, квалитетот, ефикасноста и ефективноста во извршувањето на работи од јавен интерес утврдени со закон.

Член 178

Оценувањето на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот се врши врз основа на податоците за резултатите од работата и личните квалитети имајќи ги предвид податоците за обуките, наградите, дисциплинските мерки и отсуствата во претходната година.

Член 179

При оценување на резултатите од работата се врши оценување на познавање и примена на прописите и практиките, остварување на работните цели, навремено извршување на

работата, квалитетно извршување на работата и организирање на работата во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот.

Член 180

При оценување на личните квалитети се врши оценување на креативност, иницијативност и заинтересираност за работата, способноста за тимска работа, способноста за работа под притисок и комуникациските вештини.

Член 181

Оценувањето се врши на објективен и непристрасен начин, без влијание и притисок од непосредни претпоставени и раководни јавни службеници во единствената стручна служба, филијалите и деловниците на Фондот врз оценувачот.

Член 182

Оценувањето се врши како шестмесечен континуиран процес на вреднување на резултатите од работата и личните квалитети на оценуваниот, кој опфаќа:

- утврдување на работни цели и активности,
- следење и прибирање на податоците во работењето на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот,
- давање инструкции и совети за подобрување на работењето и
- интервју со јавниот службеник.

Член 183

(1) Оценувачот во текот на периодот на оценување, постојано ја следи работата на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот и прибира податоци што се од суштествено значење за оценувањето.

(2) Следењето и прибирањето на податоците подразбира проверка и евидентирање на квалитетот и квантитетот во остварување на работните задачи.

(3) При следењето на работата оценувачот постојано го мотивира јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот и му дава инструкции и совети за подобрување на работењето, му укажува на конкретни детали во работата, на постапките што водат кон успешно работење и на недостатоците во неговото работење.

Член 184

При оценувањето на работата на јавниот службеник во единствената стручна служба, филијалата и деловницата на Фондот се применува образецот за оценување на јавниот службеник пропишан согласно со Законот за јавните службеници.

Член 185

(1) Со домовите и становите за живеење на корисниците на пензија, објектите наменети за клубови за дневен престој, објектите наменети за одмор и рекреација на корисниците на пензија и други објекти што се државна сопственост управува Фондот.

(2) Фондот со општ акт ги утврдува функцијата и дејноста на овие објекти, како и начинот и условите на нивното работење.

Член 186

(1) Министерството за труд и социјална политика врши надзор над работењето и законитоста на работата на Фондот.

(2) Министерството за труд и социјална политика може да запре извршување на општ акт на Фондот, ако не е во согласност со овој закон или ако не е во согласност со Уставот, до донесувањето на одлуката на Уставниот суд.

Глава XIV

Обезбедување средства за пензиско и инвалидско осигурување

Член 187

(1) Средствата потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување се обезбедуваат со:

1) плаќање на придонесот од платата на работниците, од основците на осигурување за физичките лица, како и од основците на осигурување на индивидуалните земјоделци во зависност од висината на остварениот катастарски приход;

2) приходи од дивиденди на акции и добивка од удели;

3) приходи од камати на обврзници и богајнички записи;

4) од Буџетот на Република Македонија;

5) од приходот од фондовите на пензиското и инвалидското осигурување на поранешните републики на СФРЈ, кај кои е навршен дел од стажот на осигурувањето;

6) од имотот на Фондот, продажба на имотот на Фондот;

7) дел од износот на платената акциза на минерални масла наведени во членот 28 став (1) точки 1, 2 и 5 од Законот за акцизите и

8) од други приходи.

(2) Продажбата на имотот на Фондот ќе се врши по пат на јавно наддавање согласно со Законот за користење и располагање со ствари на државните органи.

Член 188

Средствата за пензиското и инвалидското осигурување можат да се користат само за намени утврдени со закон, и тоа:

1) за исплата на пензиите и другите парични примања од пензиското и инвалидското осигурување;

2) за придонес за здравствено осигурување;

3) за надоместоци за стажот остварен во Фондот кога пензијата по основ на тој стаж се остварува во фондовите на пензиското и инвалидското осигурување на поранешните републики на СФРЈ и

4) трошоци за работа на органот на Фондот и за извршување на управните, административните, финансиските, техничките и другите работи за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување.

Член 189

Со придонесот за стажот на осигурување што се смета со зголемено траење се обезбедуваат средства за покривање на зголемените обврски на пензиското и инвалидското осигурување, кои настануваат поради сметањето на стажот на осигурувањето со зголемено траење и намалувањето на старосната граница за стекнување со право на старосна пензија.

Член 190

За лицата кои немаат својство на осигуреник, а со овој закон се осигурени за одредени случаи, се пресметува и се плаќа придонес за осигурување во случај на инвалидност и телесно оштетување од основците и по стапки или во фиксни износи што ги утврдува Фондот со општ акт.

Член 191

Средствата добиени со продажба од имотот на Фондот се користат за намени утврдени со членот 188 точки 1, 2 и 3 од овој закон.

Член 192

Средства за покривање на обврските на пензиското и инвалидското осигурување што настануваат со признавањето и определувањето на пензии под поповолни услови се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија.

Член 193

(1) Фондот може да остварува и средства од продажба на акции и удели, најмногу до 100% од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал.

(2) Под вкупен капитал кој Фондот го стекнал по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал се подразбира капиталот во акции и удели во активни друштва, продадените акции и удели, акциите и уделите во друштвата во кои е отворена стечајна постапка, или постапка за ликвидација, а сè уште не е завршена. Во вкупниот капитал не се вклучени акциите и уделите од ликвидираниите друштва.

(3) Одлуката за продажба на акции и удели од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал ја донесува Управниот одбор на Фондот, на предлог на Комисијата за акции и удели, по претходна согласност од Владата на Република Македонија.

(4) Комисијата за акции и удели ја формира директорот на Фондот како советодавно тело, составена од седум члена, стручни и компетентни лица од областа на економското и финансиското работење, од кои два члена ги определува директорот на Фондот, а по еден член определува министерот за економија, министерот за труд и социјална политика, министерот за финансии, заменикот на претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања и генералниот секретар на Владата на Република Македонија.

(5) Постапката за продажба на акции и удели од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал поблиску ја пропишува Владата на Република Македонија.

(6) Со средствата од ставот (1) на овој член Фондот може да купува обврзници на Република Македонија најмногу до 50% од средствата остварени со продажбата на акциите и уделите.

(7) Фондот за продажбата на акциите и уделите од вкупниот капитал стекнат по основ на трансформација на претпријатијата со општествен капитал, како и за купените обврзници и благајнички записи ја известува Владата на Република Македонија на секои три месеци во тековната година.

Глава XV **Матична евиденција**

Член 194

(1) Фондот воспоставува и води матична евиденција која содржи податоци потребни за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Во матичната евиденција се водат податоци за осигурениците, корисниците на правата од пензиското и инвалидското осигурување и обврзниците за пресметка и уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

(3) Во прибирањето, обработката, користењето, размената и чувањето на податоците, се применуваат одредбите од законот кој ја уредува заштитата на личните податоци.

Член 195

(1) Податоците кои се водат во матичната евиденција, Фондот ги добива од обврзниците за пријавување на податоци определени со овој закон кои се истовремено и обврзници за пресметка и уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување.

(2) Податоците кои се водат во матичната евиденција, Фондот без плаќање на надоместок, ги добива и од други служби или органи кои воспоставуваат, одржуваат и користат збирки на податоци за извршување на нивните со закон определени задачи (во натамошниот текст: даватели на податоци).

Член 196

(1) Матичната евиденција се води според единствени методолошки принципи.

(2) Во матичната евиденција се внесуваат податоците според единствени национални стандарди.

(3) Внесувањето на податоците во матичната евиденција се врши според единствен кодекс на шифри.

(4) Податоците се внесуваат врз основа на пропишани обрасци на пријави, кои се пополнуваат врз основа на јавни исправи и евиденции утврдени со закон што ги водат обврзниците за пријавување на податоци и давателите на податоци.

Член 197

(1) Податоците од матичната евиденција се користат за остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Податоците од матичната евиденција се користат и за потребите на вториот и третиот столб.

(3) Податоците од ставот (1) на овој член можат да се користат и за статистички истражувања и размена на податоци со институции со кои Фондот има склучено договор.

Податоци што се внесуваат во матичната евиденција

Член 198

Во матичната евиденција се внесуваат податоци за:

- 1) осигуреници опфатени со одредбите од овој закон;
- 2) лицата кои оствариле права од пензиското и инвалидското осигурување во Република Македонија според прописите на пензиското и инвалидското осигурување (во натамошниот текст: корисници на права) и
- 3) обврзниците за пресметка и уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување (во натамошниот текст: обврзници за пресметка и уплата на придонес).

Член 199

Пријавите со податоци за воспоставување и водење на матичната евиденција ги доставуваат обврзниците за пријавување на податоци:

- 1) работодавачите - за работниците вработени кај нив;
- 2) самовработените лица - сами за себе и за вработените кај нив;
- 3) индивидуалните земјоделци и верските службени лица - сами за себе;
- 4) државните институции, органи или организатори кои имаат законска обврска да пријават податоци за осигурениците во пензиско и инвалидско осигурување и

5) стечајните управители за осигуренците кои биле вработени кај работодавачи за кои се води стечајна постапка.

Воспоставување и водење на матичната евиденција

Член 200

(1) Матичната евиденција за осигурениците и обврзниците за пресметка и уплата на придонес се води така што податоците се доставуваат по електронски пат во пропишан електронски облик, а по исклучок, врз основа на пропишани обрасци на пријави и се внесуваат во средствата за автоматска обработка на податоците на Фондот.

(2) Матичната евиденција за корисниците на права се воспоставува и води врз основа на податоците од матичната евиденција на осигурениците и донесените решенија за признати права од пензиското и инвалидското осигурување.

Член 201

(1) За воспоставување и водење на матичната евиденција надлежни се филијалите и деловниците на Стручната служба на Фондот, и тоа за:

1) осигурениците од членот 11 точки 1, 2, 3, 4, 11, 12 и 13 и членот 14 точки 1, 3 и 4 од овој закон - според седиштето на работодавачот, односно седиштето на деловната единица;

2) осигурениците од членот 11 точки 7 и 8 и членот 14 точка 2 од овој закон - според местото каде што е регистрирана дејноста;

3) осигурениците од членот 11 точки 5 и 6 од овој закон - според живеалиштето што го имал осигуреникот пред заминувањето во странство;

4) осигурениците од членот 11 точка 9 од овој закон - според живеалиштето, односно престојувалиштето;

5) осигурениците од членот 11 точка 10 од овој закон - според седиштето на центарот за вработување каде е пријавен осигуреникот;

6) осигурениците од членот 12 од овој закон - според филијалата, односно деловницата каде што бил последен пат пријавен во задолжително пензиско осигурување;

7) лицата од членовите 15 и 16 од овој закон - според седиштето на обврзникот за пресметка и уплата на придонес;

8) осигурениците за кои филијалата односно деловницата го утврдуваат својството на осигуреник - според седиштето на филијалата, односно деловницата на Стручната служба на Фондот која одлучувала за правото;

9) осигурениците кои користат право на надоместок на плата за работа со скратено работно време поради неа на потешко хендикепирано дете според седиштето на центарот за социјална работа и

10) корисниците на права - според седиштето на филијалата, односно централата на Стручната служба на Фондот каде што е остварено правото.

(2) Начинот на водење на матичната евиденција и единствениот кодекс на шифри за внесување на податоците во матичната евиденција, ги пропишува Фондот.

Пријавување на податоци за водење на матичната евиденција

Член 202

(1) Обврзниците за пријавување на податоци и давателите на податоци се одговорни за точноста на доставените податоци.

(2) Обврзниците за пријавување на податоци и давателите на податоци се должни на Фондот да ги доставуваат податоците, промените, односно исправките кои влијаат врз податоците во определен рок и форма.

(3) При пријавувањето на податоците во електронски облик и утврдувањето на автентичноста на податоците и идентитетот на потписникот се применуваат одредбите од законот кој го уредува и регулира електронското работење и употребата на податоците во електронски облик и електронски потпис.

Процедура за утврдување на податоците во матична евиденција

Член 203

(1) Фондот е надлежен да ја утврдува точноста и потполноста на податоците врз основа на увид во оригиналната документација кај обврзникот за пријавување на податоци и евиденцијата за месечните податоци на пресметан и уплатен придонес, за секој осигуреник одделно.

(2) Обврзниците за пријавување на податоци се должни на Фондот да му овозможат увид во сопствената евиденција заради проверка на точноста и потполноста на пријавените податоци.

Член 204

(1) Фондот може да утврди својство на осигуреник, со пополнување на пријава на осигурување по службена должност, кога ќе утврди дека не е поднесена пријава за осигурување за лице кое има право на пензиско и инвалидско осигурување.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член се применуваат и во случаите кога обврзникот за доставување на податоци не поднел одјава од осигурување.

(3) Фондот може да изготви, по службена должност, пријава за почеток, престанок или промена во работењето за обврзникот за пресметка и уплата на придонесот врз основа на јавни исправи и евиденции утврдени со закон.

Член 205

(1) Податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основите на осигурување кои се основа за утврдување на пензиската основа и правото на пензија ги утврдува Фондот во согласност со прописите за пензиското и инвалидското осигурување.

(2) Фондот може да изготви, по службена должност, пријава со податоци за стажот на осигурување, платите, надоместоците, односно основите на осигурување врз основа на јавни исправи и евиденции пропишани со закон.

Член 206

(1) Ако Фондот, при проверката на податоците, утврди дека податоците не се правилно пријавени од обврзникот за пријавување на податоците ќе го задолжи да ги исправи податоците во рок од 15 дена од денот на врачувањето на барањето.

(2) Ако обврзникот за пријавување на податоците во рокот од ставот (1) на овој член не ги исправи податоците Фондот, по службена должност, ќе утврди податоци согласно со прописите за пензиското и инвалидското осигурување.

Член 207

(1) Фондот е должен на барање на осигуреникот да му издаде уверение за податоците внесени во матичната евиденција.

(2) Уверението од ставот (1) на овој член има карактер на јавна исправа.

(3) Осигуреникот кој не е задоволен со податоците внесени во матичната евиденција, има право во рок од 15 дена од денот на доставувањето на уверението да бара Фондот да донесе решение за податоците утврдени во матична евиденција.

(4) Фондот е должен да го донесе решението од ставот (3) на овој член во рок од пет дена од денот на приемот на барањето.

(5) Против решението од ставот (4) на овој член осигуреникот има право на жалба во рок од 15 дена од денот на приемот на решението до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен.

(6) Против второстепеното решение од ставот (5) на овој член осигуреникот може да поведе управен спор.

Член 208

(1) Податоците внесени во матичната евиденција, на начин утврден со овој закон, дополнително може да се менуваат во следниве случаи:

1) ако надлежниот орган дополнително утврди промена на податоците;

2) ако податоците за својството на осигуреник, за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основиците на осигурување кои служат за утврдување на пензиската основица се внесени врз основа на лажни исправи;

3) ако дополнително со проверка на податоците или на друг начин се утврди дека во матичната евиденција се внесени неисправни, неточни или нецелосни податоци и

4) во други случаи во кои според прописите можат да се употребат вонредни правни средства.

(2) Промената на податоците од ставот (1) на овој член внесени во матичната евиденција се врши во постапка утврдена со овој закон.

Рокови за пријавување на податоците за водење на матичната евиденција и нивна обработка

Член 209

Пријава за податоците за водење на матичната евиденција од членот 199 од овој закон се доставуваат во следниве рокови за:

1) податоците за почеток, односно престанок на работењето и промените во текот на работењето на обврзникот за плаќање на придонес - во рок од осум работни дена од денот на почетокот, односно престанокот на работењето, односно од денот на настанатата промена во текот на работењето;

2) податоците за почеток, односно престанок на осигурувањето, и промените во текот на осигурувањето - во рок од осум работни дена од денот на почетокот, односно престанокот на работниот однос или од денот на правосилноста на решението за утврдување на својство на осигуреник;

3) податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основиците на осигурување се преземаат од евиденцијата за месечните податоци за пресметан и уплатен придонес без обврска за поднесување на тие податоци на годишно ниво - најдоцна до крајот на април во тековната година за изминатата календарска година;

4) промена на податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата односно основиците на осигурување - во рок од осум работни дена од денот кога е утврдена промената на податоците;

5) податоците за дополнително утврден пензиски стаж, односно за зголемување на стажот на осигурување - во рок од осум работни дена од денот на правосилноста на решението, односно од денот на утврдување на фактичката состојба за работите на кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење;

6) податоците за инвалидите на трудот со намалена, односно преостаната работна способност и промената на тие податоци - во рок од осум работни дена од денот на правосилноста на решението со кое е утврдена инвалидноста, односно настанатата промена;

7) податоците за паричните надоместоци на инвалидите на трудот со намалена, односно преостаната работна способност - најдоцна до крајот на април во тековната година за изминатата календарска година и

8) промена на податоците за паричните надоместоци на инвалидите на трудот со намалена, односно преостаната работна способност - во рок од осум работни дена од денот кога е утврдена промената на податоците.

Член 210

Фондот е должен да ги внесе податоците во матичната евиденција во следниве рокови:

1) податоците од членот 209 точки 1 и 2 од овој закон - веднаш, а најдоцна во рок од три работни дена од денот на пријавувањето на податоците;

2) податоците од членот 209 точки 3 и 7 од овој закон се внесуваат веднаш по утврдувањето на точноста и потполноста на податоците, а најдоцна до 30 јуни во тековната година, за податоците од изминатата календарска година;

3) податоците од членот 209 точка 6 од овој закон - во рок од осум работни дена од денот на правосилноста на решението и

4) податоците за промена на податоците од членот 209 точки 4, 5 и 8 од овој закон - во рок од осум работни дена од денот на пријавувањето на податоците.

Чување на документацијата од матичната евиденција

Член 211

(1) Документацијата што служи за воспоставување и водење на матичната евиденција се чува најмалку 30 години, сметано од денот на стекнувањето на правата утврдени врз основа на таа документација, но не помалку од десет години од престанокот на користењето на правата, односно од смртта на корисникот на правата.

(2) Документацијата за лицата за кои се водат податоци во матичната евиденција, а кои не стекнале права од пензиското и инвалидското осигурување, се чуваат најмалку 40 години, сметано од последното внесување на податоците во матичната евиденција.

Член 212

(1) Документацијата од матичната евиденција се чува на електронски медиуми заради обезбедување репродукција на податоците во оригинален формат.

(2) Заверената фотокопија на податоците од ставот (1) на овој член има третман на јавна исправа и служи за докажување на фактите внесени во матичната евиденција.

(3) Фотокопијата од оригиналната пријава ја заверува Фондот.

Член 213

(1) По истекот на роковите од членот 211 од овој закон, уништувањето на документацијата од матичната евиденција го врши стручна комисија составена од пет члена што ја формира Фондот.

(2) Претседател на комисијата од ставот (1) на овој член е претставник од Државниот архив на Република Македонија, а членовите се избираат од вработените во Фондот.

(3) Комисијата од ставот (1) на овој член ги уништува и оригиналните пријави по нивното пренесување на магнетно - оптичките медиуми.

Заштита на податоците од матичната евиденција

Член 214

(1) Податоците внесени во матичната евиденција на Фондот се сметаат за службена тајна, ако со овој закон поинаку не е определено.

(2) За службена тајна од ставот (1) на овој член не се смета користењето на податоците согласно со членот 197 став (2) од овој закон.

(3) Лицата вработени во Фондот кои при својата работа дознаваат за содржината на личните податоци за осигурениците и корисниците на правата, тие податоци се должни да ги чуваат како службена тајна.

(4) Должноста за чување на службената тајна од ставот (3) на овој член трае и по престанокот на работниот однос.

(5) При користењето на податоците од матичната евиденција на Фондот за статистички истражувања и статистички регистри ќе се обезбеди заштита на податоците во согласност со одредбите од Законот за државната статистика.

Член 215

(1) Заштитата на податоците Фондот ја обезбедува преку преземање мерки против лица кои вршат неовластен пристап или неовластена обработка на податоците, како и мерки преку кои се спречува уништувањето, губењето, промената, злоупотребата и неовластената употреба на податоците.

(2) Техничките и организационите мерки за обезбедување на податоците од матичната евиденција, Фондот ги определува со општ акт.

Глава XVI Надоместок на штета

Член 216

(1) Лицето на кое му е извршена исплата на товар на Фондот на која немало право е должно да го врати примениот износ и да ја надомести сета друга штета, и тоа ако:

1) врз основа на неточни податоци за кои знаело или било должно да знае дека се неточни или на друг противправен начин остварило некое примање од Фондот на кое немало право или го остварило во поголем износ отколку што му припаѓало и

2) остварило примање поради тоа што не пријавило, или подоцна пријавило промени кои влијаат врз губењето, односно користењето на правото или на неговата висина, а знаело или било должно да знае за тие промени.

(2) Лицето на кое му се вршени исплати во износ поголем од износот определен во решението, односно друга соодветна исправа, е должно да ги врати на Фондот износите што му припаѓаат, независно од осигуреникот.

Член 217

Работодавачите, осигурениците кои се самите обврзници за плаќање на придонесот и други правни и физички лица, се должни да ја надоместат сторената штета на Фондот за која се одговорни согласно со прописите за надоместок на штета, вклучувајќи ја и одговорноста на штета сторена со недопуштени дејства или пропусти на друг, или која е сторена со средства од кои произлегува зголемена опасност.

Член 218

Кога штетата е сторена со исплати врз основа на инвалидност, телесно оштетување или смрт на осигуреникот предизвикани со противправно дејство или со пропуштање, постои

обврска за надоместок на штетата без оглед на тоа што ризикот на инвалидност, телесно оштетување или смрт се опфатени со пензиското и инвалидското осигурување.

Член 219

(1) Надоместокот на штетата предизвикана во членовите 216 и 218 од овој закон ги опфаќа сите парични давања исплатени по основ на признатото право од пензиското и инавалидското осигурување, при што не се пресметуваат износите на уплатените придонеси за пензиското и инавалидското осигурување, ниту пак се зема предвид должината на навршениот пензиски стаж на осигуреникот.

(2) Со барањето за надоместок на штета може да се опфати вкупниот износ на штетата или износот на делот од штетата пресметан за определен временски период што истекло.

(3) Кога штетата се состои во обврска на Фондот на трајни парични давања, Фондот може да бара плаќање на надоместокот на штета во вкупен износ. Овој износ се пресметува според висината на примената пензија, паричниот надоместок за телесно оштетување и паричниот надоместок за помош и нега според веројатното траење на користењето на тие права.

Член 220

Надоместокот на штета, причината на Фондот, односно враќањето на незаконски и неправилно извршените исплати на пензии и други давања од пензиското и инвалидското осигурување, се врши по одредбите на Законот за облигационите односи.

ХИИ. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 221

(1) Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на субјектите ако не поднесат пријава за осигурување согласно со членот 125 став (4) точки 1, 2, 3, 4 и 5 од овој закон.

(2) Со глоба во износ од 2.000 до 3.000, евра во денарска противвредност за прекршок ќе му се изрече на обврзникот за пресметка и уплата на придонесот, ако:

1) не пријави податоци за почетокот и престанокот на работењето и промените во текот на работењето или тие податоци ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 1 од овој закон;

2) не пријави податоци за осигурување, одјава на осигурување и промените во текот на осигурувањето или ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 2 од овој закон;

3) не пријави податоци за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основици на осигурување или ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 3 од овој закон;

4) пријави неточни податоци за водење на матичната евиденција од членот 211 став (1) од овој закон и

5) во рокот од членот 206 став (1) од овој закон што го определил Фондот, не изврши исправка на податоците за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основици на осигурување.

(3) Глоба во износ од 300 до 600 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице кај обврзникот за пресметка и уплата на придонесот за прекршокот од ставот (2) на овој член.

Член 222

Глоба во износ од 400 до 800 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на осигуреник за прекршокот од членот 11 став (1) точки 7, 8 и 9 од овој закон, ако:

1) не пријави податоци за почетокот и престанокот на работењето и промените во текот на работењето или ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 1 од овој закон;

2) не пријави податоци за почетокот и престанокот на осигурување и промените во текот на осигурувањето или тие податоци ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 2 од овој закон и

3) не пријави податоци за стажот на осигурување, платите, надоместоците на плата, односно основиците на осигурување или тие податоци ги пријави по истекот на пропишаниот рок од членот 209 точка 3 од овој закон.

Член 223

(1) Со глоба во износ од 400 до 800 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на лицето кое постапува спротивно на одредбите од членот 214 став (3) од овој закон.

(2) Надлежен орган за изрекување на прекршочна санкција од членовите 221, 222, 223 и 224 од овој закон е надлежниот суд.

Член 224

Кога доктор специјалист кој учествува во постапката за утврдување на инвалидност, односно неспособност за работа, во своето работење неосновано утврди постоење на инвалидност или не пријави невестинита, односно погрешна медицинска документација, тоа претставува повреда на обврските утврдени со закон и основа на престанок на работниот однос со отказ.

Член 225

Лице кое издало погрешна или невестинита медицинска документација, неосновано утврдило постоење на инвалидност или не пријавило инвалидност, или доставило невестинита медицинска документација, ќе одговара за кривично дело и ќе биде казнето согласно со Кривичниот законик.

ХИИ. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 226

На корисниците кои правата од пензиско и инвалидско осигурување ги оствариле пред денот од денот на влегувањето во сила на овој закон, тие права им се обезбедуваат и по денот на влегувањето во сила на овој закон, во ист обем и висина и се усогласуваат според одредбите од овој закон.

Член 227

На корисниците на најнизок износ на пензија и на корисниците на највисок износ на пензија, кои пензијата ја оствариле до денот на влегувањето во сила на овој закон, утврдениот износ на пензијата во текот на годината им се усогласува со процентот со кој се усогласуваат другите пензии.

Член 228

(1) Старосната пензија за осигурениците од членот 11, со исклучок на точката 9, и членовите 12 и 13 од овој закон кои биле опфатени во задолжително пензиско и инвалидско осигурување до 1 септември 2001 година и кои не избрале да се вклучат во

задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и имаат исполнет пензиски стаж најмалку 15 години се утврдува од пензиската основаца зависно од должината на пензискиот стаж и изнесува:

Процент		
Пензиски стаж	маж	жена
15 години	35	40
15 години и 6 месеци	35,9	41,3
16 години	36,8	42,6
16 години и 6 месеци	37,7	43,9
17 години	38,6	45,2
17 години и 6 месеци	39,5	46,5
18 години	40,4	47,8
18 години и 6 месеци	41,3	49,1
19 години	42,2	50,4
19 години и 6 месеци	43,1	51,7
20 години	44,0	53,0
20 години и 6 месеци	44,9	53,9
21 година	45,8	54,8
21 година и 6 месеци	46,7	55,7
22 години	47,6	56,6
22 години и 6 месеци	48,5	57,5
23 години	49,4	58,4
23 години и 6 месеци	50,3	59,3
24 години	51,2	60,2
24 години и 6 месеци	52,1	61,1
25 години	53,0	62,0
25 години и 6 месеци	53,9	62,9
26 години	54,8	63,8
26 години и 6 месеци	55,7	64,7
27 години	56,6	65,6
27 години и 6 месеци	57,5	66,5
28 години	58,4	67,4
28 години и 6 месеци	59,3	68,3
29 години	60,2	69,2
29 години и 6 месеци	61,1	70,1
30 години	62,0	71,0
30 години и 6 месеци	62,9	71,9
31 година	63,8	72,8
31 година и 6 месеци	64,7	73,7
32 години	65,6	74,6
32 години и 6 месеци	66,5	75,5
33 години	67,4	76,4
33 години и 6 месеци	68,3	77,3
34 години	69,2	78,2
34 години и 6 месеци	70,1	79,1
35 години	71,0	80,0
35 години и 6 месеци	71,9	
36 години	72,8	
36 години и 6 месеци	73,7	

37 години	74,6	
37 години и 6 месеци	75,5	
38 години	76,4	
38 години и 6 месеци	77,3	
39 години	78,2	
39 години и 6 месеци	79,1	
40 години	80,0	

(2) За осигурениците од ставот (1) на овој член за секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по 1 јануари 2013 година, пензијата се пресметува во висина од 1,61%, а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,81% од пензиската основица.

(3) За осигурениците од ставот (1) на овој член кои биле опфатени во првиот пензиски столб до 1 септември 2001 година и кои не избрале да се вклучат во вториот пензиски столб и кои имаат исполнето пензиски стаж помалку од 15 години старосната пензија се утврдува од пензиската основица во проценти кои за секоја година исполент пензиски стаж до 1 септември 2001 година изнесуваат 2,33% (маж), односно 2,60% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 1,165% (маж), односно 1,30% (жена) од пензиската основица. За секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по 1 септември 2001 година, а до 31 декември 2012 година, пензијата се пресметува во висина од 1,80% (маж), односно 2,05% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,90% (маж), односно 1,025% (жена) од пензиската основица.

(4) За осигурениците од ставот (3) на овој член за секоја натамошна година пензиски стаж исполнет по 1 јануари 2013 година, пензијата се пресметува во висина од 1,61% (маж), односно 1,84% (жена), а за пензиски стаж пократок од една година, а најмалку шест месеци изнесува 0,81% (маж), односно 0,92% (жена) од пензиската основица.

Член 229

(1) Започнатите постапки пред денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се завршат според прописите кои важеле во времето на започнување на постапката.

(2) Постапката од ставот (1) на овој член ќе се примени и на осигурениците кои поднеле барање за остварување право на старосна пензија, ако престанокот на работниот однос е пред влегувањето во сила на овој закон.

Член 230

(1) За осигурениците кои не пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, највисоката пензија не може да изнесува повеќе од 80% до 2015 година, а по 2015 година не повеќе од процентите утврдени во членот 52 став (1) од овој закон од просечната нето плата остварена во Републиката во претходната година зголемена за 2,7 пати.

(2) Определената највисока пензија од ставот (1) на овој член повторно не се определува и понатаму се усогласува со процентот со кој се усогласуваат и другите пензии.

Член 231

Лицата кои немаат својство на осигуреници според овој закон, но тоа својство го имале според поранешните прописи, како и членовите на нивните семејства и членовите на семејствата на корисниците на правата според поранешните прописи, можат правата од

пензиското и инвалидското осигурување да ги остварат под условите утврдени со овој закон.

Член 232

Пензиите на борците од НОВ, на учесниците во Народноослободителното движење во Грција, на учесниците во Народноослободителното движење во Егејскиот дел од Македонија и на членовите на нивните семејства, остварени пред денот на влегувањето во сила на овој закон според Законот за основните права од пензиското и инвалидското осигурување, Законот за носителите на “Партизанска споменица 1941” и Законот за пензиското и инвалидското осигурување, им се обезбедуваат и по денот на влегувањето во сила на овој закон во обем и висина определени со тие прописи, со тоа што овие пензии можат да се исплатуваат најмногу до износот на највисоката пензија утврдена со овој закон.

Член 233

Пензиите на воените осигуреници остварени пред денот на влегувањето во сила на овој закон според Законот за пензиското и инвалидското осигурување на воените осигуреници, им се обезбедуваат и по денот на влегувањето во сила на овој закон во обем и во висина определени со тие прописи, со тоа што овие пензии можат да се исплатуваат најмногу до износот на највисоката пензија утврдена со овој закон.

Член 234

Средствата за исплата на пензиите и другите примања од членот 232 од овој закон ги обезбедува Буџетот на Република Македонија.

Член 235

Средствата за покривање на обврските што настануваат со признавањето на правата под поповолни услови согласно со членот 233 од овој закон се обезбедуваат во Буџетот на Република Македонија.

Член 236

На корисниците на минимална старосна и семејна пензија кои правото на пензија го оствариле според Законот за старосното осигурување на земјоделците и Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тие права им се обезбедуваат и по денот од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 237

(1) По смртта на корисникот на минимална старосна пензија од членот 236 од овој закон, неговиот брачен другар може да се стекне со право на семејна пензија, ако по смртта на корисникот брачниот другар наполнил 65 години живот (маж), односно 60 години живот (жена), а борец во НОВ до 9 септември 1944 година - 60 години живот (маж), односно 55 години живот (жена).

(2) Семејната пензија од ставот (1) на овој член се определува во ист износ како и минималната старосна пензија.

Член 238

Средствата за исплата на пензиите од членовите 236 и 237 од овој закон се обезбедуваат во Буџетот на Република Македонија.

Член 239

(1) Осигурениците кои имаат статус на индивидуални земјоделци, заради исполнување на условите за остварување право на старосна пензија, во стаж на осигурување ќе се засмета и времето поминато во осигурување, според Законот за старосно осигурување на земјоделците, доколку придонесот за тоа осигурување е платен во време на важењето на тој закон.

(2) Доколку осигуреникот од ставот (1) на овој член нема целосно утврден стаж на осигурување по 1 јануари 1989 година, заради исполнување на условите за остварување право на старосна пензија, ќе се засмета времето поминато во осигурување според Законот за старосно осигурување на земјоделците, доколку придонесот за тоа осигурување е платен во време на важењето на тој закон и доколку изврши уплата на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување за период по 1 јануари 1989 година, за најмногу пет години.

Член 240

При утврдување на коефициентите за валоризација на плати за 2009 година утврдените коефициенти од членот 33 од овој закон се множат со следниов фактор:

$$\frac{\text{Нето плата 2008}}{\text{Бруто плата 2008}} \cdot \frac{\text{Нето плата 2009}}{\text{Бруто плата 2009}}$$

При утврдување на коефициентите за валоризација на плати за 2010 година утврдените коефициенти од членот 33 од овој закон се множат со следниов фактор:

$$\frac{\text{Нето плата 2009}}{\text{Бруто плата 2009}} \cdot \frac{\text{Нето плата 2010}}{\text{Бруто плата 2010}}$$

При утврдување на коефициентите за валоризација на плати за 2011 година утврдените коефициенти од членот 33 од овој закон се множат со следниов фактор:

$$\frac{\text{Нето плата 2010}}{\text{Бруто плата 2010}} \cdot \frac{\text{Нето плата 2011}}{\text{Бруто плата 2011}}$$

Коефициентите за валоризација на платите се утврдуваат врз основа на движењето на платите на сите вработени во Република Македонија објавени од Државниот завод за статистика.

Член 241

Недостигот од средства во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност, настанат поради воведувањето на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, ќе се обезбеди од Буџетот на Република Македонија.

Член 242

(1) До утврдувањето на правото на надоместокот на трошоците за сместување и исхрана на децата со пречки во психофизичкиот развој, со закон, детето на осигуреникот, односно на корисникот на семејна пензија со пречки во психофизичкиот развој има право на надоместок на трошоците за сместување и исхрана за време на стручно, односно работно оспособување.

(2) Како дете со пречки во психофизичкиот развој, во смисла на ставот (1) на овој член, се смета дете кое според посебните прописи за категоризација и евидентирање на таквите деца е утврдено дека е со пречки во психофизичкиот развој.

(3) Во рокот од ставот (1) на овој член Фондот со општ акт поблиску ќе го утврди начинот под кој на децата со пречки во психофизичкиот развој им се обезбедува надоместок за сместување и исхрана за време на стручно, односно работно оспособување.

Член 243

Подзаконските акти чие донесување е предвидено со овој закон ќе се донесат во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 244

До донесувањето на Листата на професионални болести и Листата на телесни оштетувања, професионалните болести и телесните оштетувања ќе се утврдуваат по листите кои се применувале со денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 245

(1) Директорот, заменик-директорот и членовите на Управниот одбор на Фондот именувани пред денот на влегувањето во сила на овој закон, продолжуваат да ја вршат функцијата до именување на директор, заменик-директор и членови на Управниот одбор согласно со овој закон.

(2) Членовите на Комисијата за ревизија на наод, оценка и мислење со кој е утврдена инвалидност, односно неспособност за работа определени пред денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе продолжат да ги вршат работите во Комисијата до определување на нови членови.

(3) До определување на органот, односно установата во кој ќе се формира Комисија за задолжителен контролен преглед, задолжителниот контролен преглед ќе се врши од страна на членовите на Комисијата за задолжителен контролен преглед.

Член 246

Статутот, актот за внатрешна организација и актот за систематизација на работните места на Фондот ќе се усогласат со овој закон во рок од 15 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 247

Осигуреникот од Главата VII - Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови, кој од денот на почетокот на зачленувањето во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување до денот на влегувањето во сила на овој закон го променил својството на осигуреник може, само еднаш, по сопствен избор да го отповикаат утврдениот статус. Ова право осигуреникот може да го изврши најдоцна во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 248

Со денот на влегувањето на сила на овој закон престануваат да важат Законот за пензиското и инвалидското осигурување (“Службен весник на Република Македонија” број 80/93, 3/94, 14/95, 71,96, 32/97, 24/2000, 96/2000, 50/2001, 85/2003, 50/2004, 4/2005, 84/2005, 101/2005, 70/2006, 153/2007, 152/2008, 161/2008, 81/2009, 156/2009, 83/10, 156/10, 24/11, 51/11 и 11/12) и Законот за матичната евиденција на осигурениците и корисниците на права од пензиското и инвалидското осигурување („Службен весник на Република Македониј“ број 16/2004, 55/2007, 102/2008 и 51/11).

Член 249

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, освен одредбите од членот 239 од овој закон кои ќе се применуваат шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон, а одредбите од членот 19 став (2) од овој закон ќе започнат да се применуваат од 1 јануари 2013 година.